

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

V PRAZE

**Fakulta životního
prostředí**

**KATEDRA APLIKOVANÉ GEOINFORMATIKY A ÚZEMNÍHO
PLÁNOVÁNÍ**

**DŮSLEDKY STŘEDISKOVÉ SOUSTAVY OBCÍ NA PŘÍKLADU
ČESKÉHO MEZIŘÍČÍ A JEHO PŘIDRUŽENÝCH SÍDEL**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Vojtěch Novotný

Bakalant: Petra Novotná

2014

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra aplikované geoinformatiky a územního
plánování

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Novotná Petra

Územní technická a správní služba

Název práce

Důsledky střediskové soustavy obcí na příkladu Českého Meziříčí a jeho přidružených sídel

Anglický název

The effects of application of the Central place theory on Czech rural areas: Case study of České Meziříčí

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit význam aplikace střediskové soustavy obcí pro vývoj České Meziříčí a jeho přidružených sídel.

Metodika

V rešeršní části práce se autorka zaměří na problematiku rozvoje venkova (např. popis ekonomických, sociálních a environmentálních důsledků minulých rozhodnutí; vývoj vztahu správní / střediskové funkce, populačního a územního vývoje, funkčního využití venkovských obcí; změny a trendy v posledních 20 letech). V analytické části autorka identifikuje kritické momenty a klíčové faktory vývoje konkrétních sídel (České Meziříčí a jeho přidružená sídla), přičemž uplatní poznatky z rešeršní části a využije např. historické podklady (kroniky, mapy), statistická data (vývoj počtu domů, obyvatel) či rozvojové dokumenty (územní a strategické plány) řešených obcí. Poznatky z rešeršní a analytické části autorka vůči sobě konfrontuje a učiní závěry.

Harmonogram zpracování

Zadání práce: 30. 5. 2013

Červenec 2013: zahájeno shromažďování a studium literatury a rozvojových dokumentů řešených obcí, sběr dat, terénní průzkum.

Ríjen 2013: obecná znalost problematiky a obsahu předmětu Rozvojové problémy venkova a předmětu Urbanismus venkova.

Listopad 2013: hrubá literární rešerše; zahájena analytická část.

Leden 2014: hotová literární rešerše, analýza vývoje sídel.

Únor 2014: diskuse výstupů analýz, porovnání výsledků, konfrontace výsledků analýz s poznatky získanými v rešeršní části, formulace závěrů.

Březen 2014: pracovní verze celé práce.

Duben 2014: odevzdání práce

Česká zemědělská univerzita v Praze • Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování • Územní technická a správní služba

Autorka bude pravidelně konzultovat průběžné výsledky a postup práce. Dále se bude řídit pokyny vedoucího práce.

Rozsah textové části

Maximálně 50 stran textu. Textová část bude vhodně doplněna graficky.

Klíčová slova

regionální politika, systém osídlení, středisková soustava obcí, České Meziříčí

Doporučené zdroje informací

- BLAŽEK B., 2004: Venkovy: anamnéza, diagnóza, terapie. Vydání 1. Brno: ERA, 184 s. ISBN 80-86517-90-X.
- KALECKÝ L., 2012: Změny sídelní struktury v důsledku uplatnění střediskové soustavy osídlení. In: Geografický výzkum ČR. Brno: Tribun EU, s. 82-93.
- MAIER K., 2005: Hospodaření a rozvoj českých měst 1850-1938. Praha: Academia, 374 s. ISBN 80-200-1245-1.
- MAIER K. et al., 2012: Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 253 s. ISBN 978-80-247-4198-7.
- PERLÍN R., HUPKOVÁ M. [ed.], 2011: Venkovy a venkované. Praha: MMR ČR, 11 s., 19 složených l. ISBN 978-8087147-27-6.
- POSTRÁNECKÝ J., 1990: Funkce malých venkovských sídel v systému osídlení ČR: současnost a perspektiva. In: RYŠAVÝ Z. (ed): Problémy rozvoje venkovského osídlení malých a středně velkých měst Československa a jejich demografické struktury. Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha. 109 – 114.

Vedoucí práce

Novotný Vojtěch, Ing., PhD.

Elektronicky schváleno dne 3.4.2014

Ing. Petra Šimová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8.4.2014

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Ing. Vojtěcha Novotného, a že jsem uvedla všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpala.

V Praze dne 14. dubna 2014

.....

Poděkování

Děkuji panu Ing. Vojtěchu Novotnému za vedení bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat panu Vítězslavu Němečkovi za poskytnutí podkladů a cenných rad.

Také bych velmi ráda poděkovala své mamince Petře Novotné, Ing. Stanislavu Švarcovi a Ing. Lubomíru Žaliovi, kteří mi po celou dobu byli velkou oporou, za jejich cenné rady a připomínky.

Abstrakt

Účelem bakalářské práce je seznámení se systémem osídlení a regionální politikou. Hlavně však s problematikou střediskové soustavy obcí, jejího dopadu na střediskovou obec a přidružená sídla. Následně se práce zabývá touto problematikou na přímo vybraném území, kterému předchází stručné seznámení s jednotlivými sídly a krajem.

Klíčová slova: Regionální politika, Systém osídlení, Středisková soustava obcí, České Meziříčí

Abstract

The purpose of this bachelor thesis is the familiarization with the population system and regional policy. But main problem, which is solved in this thesis is the effects of application of the Central place theory on Czech rural areas. Subsequently, the thesis explain impacts of these effects to the selected area. However first of all thesis include brief introduction with selected rural areas and counties.

Keywords: Regional policy, Population system, Central place theory, České Meziříčí

Obsah

1.	Úvod.....	9
2.	Cíl práce.....	9
3.	Metodika.....	10
4.	Literární rešerše	11
4.1	System osídlení	11
4.1.1	Klasifikace osídlení	12
4.1.2	Urbanizační procesy.....	16
4.2	Regionální politika.....	19
4.2.1	Regionální plánování	20
4.2.2	Územní plánování	21
4.3	Středisková soustava osídlení	22
4.3.1	Výsledek střediskové soustavy obcí	23
5.	Případová studie.....	24
5.1	Seznámení s prostředím	24
5.1.1	Královehradecký kraj.....	24
5.1.2	Stručný přehled vybraných obcí	26
5.2	Vývoj střediskové obce České Meziříčí	30
5.3	Výsledky	31
5.3.1	Vývoj počtu obyvatel a domů	31
5.3.2	Místní národní výbor a občanské výbory.....	38
5.3.3	Pracovní příležitosti a kultura	43

5.4	Zhodnocení vývoje	46
5.4.1	Situace po roce 1990.....	46
6.	Diskuze	47
7.	Závěr	49
8.	Seznam použité literatury a zdrojů	51
9.	Seznam příloh	58

1. Úvod

Zakládání sídel se datuje již do daleké historie. Sídelní struktury se od počátku dávné historie vyvíjely, aby mohly vypadat tak, jak je známe z dnešní doby. Procházely různými změnami, přes války a konflikty, které měly za následek zánik mnoha obcí. Proběhlo mnoho urbanizačních procesů, které se s neustupující vytrvalostí stále opakovaly. Tak jako zakládání sídel má svou dávnou minulost, tak také s tím spojené zemědělství je zde již od dávných dob. Zemědělství můžeme brát jako nejstarší výrobní činnost, na které jsou lidé závislí.

Jedním z výrazných a zásadních zásahů do sídelního systému se stalo zavádění socialistického uspořádání obcí. V tomto období socialismu byly zakládány místní národní výbory a více malých obcí se slučovalo pod jednu větší. K těmto zásahům se, v této době, také přidalo propojené regionální a uzemní plánování.

Tato práce se zabývá vývojem a důsledky střediskové soustavy osídlení v Královehradeckém kraji.

Pro tuto práci bylo zvoleno 6 zájmových území přímo v okrese Rychnov nad Kněžnou, která si autorka zvolila z důvodu blízkého vztahu s tímto územím. V práci je detailně rozebráno seznámení s vybranými sídly, vývoj těchto sídel co se týče počtu obyvatel, rozvoj samotných přidružených sídel a samozřejmě rozvoj hlavní střediskové obce.

V práci nalezneme odpověď, zda středisková soustava osídlení byla v tomto zájmovém území špatným či dobrým krokem pro přidružená sídla i střediskovou obec, a také, co vlastně pro tato sídla změna znamenala.

2. Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je, na základě dostupné odborné literatury, seznámit čtenáře s regionální politikou, systémem osídlení, až po hlavní cíl práce, to jest střediskovou soustavu osídlení.

Středisková soustava obcí bude rozebrána na konkrétním případě obcí v Královéhradeckém kraji, kterému předchází seznámení s tímto krajem a především s vybranou střediskovou obcí, Českým Meziříčím. K této obci byly od roku 1960 postupně přidružovány další obce, až bylo v roce 1982 České Meziříčí určeno střediskovou obcí a následně v roce 1990 došlo opět k oddělení většiny obcí. V druhé polovině této práce se, díky dobovým časopisům vydávaným Místním národním výborem (dále jen MNV) Českého Meziříčí, zaměřím na osudy jednotlivých obcí. Za výsledek práce považuji, dle zjištěných poznatků, zhodnotit pozitivní či negativní vývoj v jednotlivých přidružených obcích a také vývoj hlavní střediskové obce České Meziříčí.

3. Metodika

Úkolem první části této bakalářské práce je zabývat se problematikou systému osídlení, tedy přiblížit klasifikaci osídlení a seznámit se s urbanizačními procesy. Dále je třeba se zabývat Regionální politikou, s tím spojeným regionálním a uzemním plánováním, vývojem zemědělství a zakládáním Jednotných zemědělských družstev (dále jen JZD).

Úkolem druhé části mé práce je zaměřit se na analýzu vybrané střediskové obce a obcí přidružených a následně přiblížit historii jednotlivých obcí pomocí místní literatury sepsané pomocí kronik. Tuto část je třeba zpracovat na základě shromažďování dat z odborné literatury a na základě statistických údajů nalezených v Historickém lexikonu obcí ČR.

V těchto zdrojích je nutné nalézt popis osudů jednotlivých obcí, nahlédnout do kulturního života každé obce a rozebrat rozvoj místních JZD, později zemědělských družstev. Dále je nutné zkoumat rozvoj těchto obcí v době, kdy spadaly pod střediskovou obec České Meziříčí a rozvoj samotné střediskové obce. Za hlavní podklad pro zpracování těchto zjištění se ukazuje jako vhodné použít místní dobový časopis, ve kterém byly otiskovány zápisy z jednotlivých zasedání místního národního výboru řešícího výstavbu v obcích, opravy a úpravy domů či jiných obecních

příslušenství. Díky těmto zápisům je možné provést rozbor rozvoje každé jednotlivé obce zvlášť a následně provést srovnání.

Na závěr je doplněna analýza situace po roce 1990, kdy se většina obcí opět od střediskové obce odloučila. Součástí práce jsou grafy, fotografie a mapy zájmového území.

4. Literární rešerše

4.1 Systém osídlení

„Osídlení chápeme jako prostorovou formu organizace společnosti, která odpovídá stupni jejího vývoje.“ (Vágner 1982, s. 1) Mezi základní činitele osídlení se zařazuje doprava, bydlení, výroba a rekreace. Na základě lokálních přírodních podmínek a technickém formátu stavitelství se tyto činitele přizpůsobí konkrétnímu sídlu. (Vágner 1982) Základem vývoje systému osídlení můžeme brát především sledování změn v oblasti územní koncentrace obyvatelstva. Toto sledování je výsledkem projevu náklonosti k urbanizačním procesům. K procesům jeho poměrně rozšiřujících se vývojových fází. (Hampl 1987)

Jako základní jednotku osídlení považujeme sídlo, to znamená každé místo, které je obydlené, včetně jeho plochy a obyvatelstvo ho využívá. Mezi sídla zařazujeme města, vesnice, osady, obce a jejich části. Neřeší se zde však otázka samosprávy obce. Pojem sídla a obce jsou si velmi podobné, ale nikoliv stejné. Můžeme říci, že jedna obec se může skládat z více, než jednoho sídla, výsledkem je pak menší počet obcí oproti sídlům. (Vágner 1982)

Hlavně v období střediskové soustavy osídlení tomu bylo výrazně tak, tedy na jednu obec připadl větší počet sídel. Po roce 1990, kdy se většina těchto „částí“ obcí osamostatnila zpět na samostatné obce, se během krátké doby, v rozmezí roku 1990 – 1993, zvětšil počet obcí cca o polovinu. Ve Statistickém lexikonu obcí (2005) se nachází údaj k 1. lednu 2005 čítající 6 248 samostatných obcí, z toho v Královehradeckém kraji 448 samostatných a 848 částí obcí. Porovnáme-li tato čísla

z analýzy výsledků „Sčítání lidu domů a bytů“ zjistíme, že před založením střediskové soustavy osídlení v roce 1970 se v Královehradeckém kraji nacházelo 517 obcí a o deset let později už toto číslo kleslo na 408. Začátek roku 1990 čítal 302 obcí a po zrušení střediskové soustavy se počet opět zvedl a to až na 429 v roce 1991.

4.1.1 Klasifikace osídlení

- **Město**

„Město chápeme jako živý, neustále se rozvíjející společenský organismus situovaný v území, ve kterém probíhají současně s vývojem jednotlivých prvků jeho struktury změny v jejich vzájemných vztazích.“ (Vágner 1982, s. 1)

Středověká města se ze začátku jen málo odlišovala od osídlení vesnického. Po různých obdobích vývoje měst dochází k velkým rozdílům. Liší se například útvarem terénu ve kterém leží, charakterem průmyslových závodů, infrastrukturou a celkovým vzhledem, vlastností architektury. Každé město má své specifické rysy. (Hrůza 1960) Jako další znaky města bereme větší počet obyvatel s charakteristickou sociální strukturou. S tímto závisí i hromadění a hustota obyvatel. Typ zástavby a i její druh odpovídá celkové hustotě a hromadění obyvatel. (Hrůza 1977)

Ve městě můžeme naléznout rekreační a sportovní zařízení, hřiště pro malé děti přímo u domů, městské parky, obchodní centra, služby. Nesmíme zapomenout ani na pracovní příležitosti a vzdělání či kulturu. Mezi těmito složkami je zajištěna bohatá hromadná doprava a samozřejmě je město zahlceno i automobilovou dopravou. Nezbytnou součástí jsou již dnes i pěší trasy, které jsou dobře propojeny a pokud možno se velkým obloukem vyhýbají dopravě. (Hrůza 1965)

„Soudobý urbanismus vznikl v podstatě v navázání na teorii stavby měst, kterou si vytvářela společnost v průběhu celých dějin lidstva, kdykoliv stavěla města.“ (Hrůza 1960, s. 107)

Velmi důležitým poznáním v rozvoji městech 2. poloviny 19. století bylo řešení kanalizačních soustav. Zjistilo se, že uliční síť nemohla být jen ozdobou, ale musela

také dobře fungovat, tedy mít spád ulicemi jaký byl vyžadován. Navrhovaly se vodovodní sítě s připojením na vodojemy. Další samostatnou kapitolou byl příchod veřejných dopravních prostředků. (Hrůza 1996)

Abstraktní myšlení města je daleko snazší než na venkově. Město je více organizovanější a plánovanější. (Blažek 2004)

- **Sídla venkovského charakteru**

Venkovský prostor se nejlépe vymezuje dle hustoty zalidnění. Nejpřesněji zjistíme hustotu zalidnění podle metody OECD (viz. Obr. 4 příl. 2). Tuto metodu můžeme využít i při zjištění ekonomicky aktivních obyvatel co se týká zemědělství a lesnictví (viz. Obr. 5 příl. 2). (Perlín, Hupková 2010)

Sídla venkovského charakteru jsou ta sídla, která nepřekročí hranici 5 000 obyvatel, patří sem vesnice a malá města. Venkovská sídla se rozprostírají na venkovském prostoru, kde se nachází převážně zemědělská výroba, těžba nerostných surovin, část průmyslové výroby či tudy prochází dálková silniční nebo železniční doprava. Venkovská sídla a krajina tvoří venkovský prostor.

Malá venkovská sídla jsou sídla s méně jak 200 obyvateli. „*V koncepcích rozvoje osídlení, které se u nás zpracovávají od počátku 60. let, a jsou základem pro řízení rozvoje sídelního systému ČSR, je problematice venkovských sídel věnována velká pozornost v koncepci střediskové sídelní soustavy platné od r. 1971.*“ (Postránecký 1990, s. 109) Nikdo by v historii ani v prvních 20 letech socialistické výstavby neřekl, že část malých venkovských sídel bude na pokraji zániku. Už kvůli počtu obyvatel, kterých v každém z nich žije jen několik desítek. Malá venkovská sídla, zařazena do kategorie ostatní nestředisková sídla, byla pro střediskovou soustavu označena za neperspektivní a v této koncepci byla prakticky určena k zániku.

V této souvislosti je ale nutno brát v potaz více faktorů, například poloha malých venkovských sídel vůči, v té době, střediskovým obcím. Některá malá venkovská sídla se ani po roce 1993, kdy byla definitivně zrušena středisková soustava osídlení, neoddělila od, v té době, střediskové obce. Díky tomu v dnešních dobách mohou nadále

fungovat, a díky své poloze u větších obcí či měst mají také nadosah služby potřebné ke každodennímu životu a nejen to.

Další již zmíněné sídlo venkovského charakteru se nazývá vesnice. Vesnice je ovlivněna zemědělskou výrobou. Od města se vesnice liší především jednodušším sociálním systémem, práce obyvatel v zemědělství, blízkým kontaktem s přírodou a samozřejmě menší rozlohou, kdy zde převládá výstavba v podobě rodinných domků. Nebývá to pravidlem, ale vesnice se ve většině případech vyznačují horší vybaveností. Ekonomicky aktivnější obyvatelé vyjíždějí za prací do měst, tedy mimo bydliště. (Koudelka 1990)

Venkov daleko více vnímá různé změny a denní rytmy. Většina prací se na venkově odehrává dle počasí, podle něj lidé rozhodují co zrovna budou dělat. (Blažek 2004)

V současné době pojem vesnice vytlačil pojem obec. Za vesnice však můžeme považovat pouze části obcí.

Venkov bereme jako nezbytnou součástí našich životů. (Blažek 2004)

- **Obce a části obcí**

Ve venkovském prostoru bývají často vesnice administrativně připojené k obcím, i když se dříve považovaly za samostatné obce. Tyto vesnice obsahují taktéž sídla, tedy různé zástavby. Podle zákona se část obce definuje jako evidenční jednotka vytvořená budovami s čísly popisnými a evidenčními. Části obcí mají taktéž svůj vlastní název. (zákon č. 128/2000 Sb., § 27)

„Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce.“ (zákon č. 128/2000 Sb., § 1)

○ **Rozdělení obcí dle tvaru**

Obce můžeme rozdělit podle jejich tvaru, respektive prostorové struktury. V Královéhradeckém kraji se ve většině případů můžeme setkat s obcemi řadovými, návesními nebo hromadnými.

Obce se strukturou řadovou se vyznačují stavbami, které jsou v řadě podél silnice či potoka a mohou být na obou stranách či pouze na jedné. Typ hromadný značí jakýsi chaos, tedy nepravidelnost co se týče silnic a ulic. Hlavní a větší obce jsou většinou typickým příkladem obce návesního typu. V obci se nachází náves, kde se odehrává veškerý aktivní život obce. (Votrubec 1980)

● **Vývoj zemědělství**

Zemědělství je nejstarší výrobní činnost. Období osídlení probíhalo již ve 13. a 14. století a obyvatelé těchto prvotně malých osad, z počátku pěstovali obilí a začali chovat dobytek. V tuto dobu se obyvatelstvo začalo dělit na dvě skupiny. Venkovské obyvatelstvo zůstávalo nadále na venkově a bylo vázáno na zemědělskou půdu. Na rozdíl od venkovského obyvatelstva však ve městech začínal růst počet městských obyvatel. Ve městech se v tu dobu naskýtají nové možnosti obživy, jako je obchod či řemeslo. V tu dobu ale platilo, že ve městě mohlo být maximálně tolik řemeslníků, kolik jich přilehlé venkovské zázemí potřebovalo a také naopak. A venkovské zázemí muselo být tak velké, aby uživilo počet řemeslníků žijících ve městě. Toto celé mělo za následek vznik urbanistických procesů.

Další vývoj probíhal velmi pomalu až do doby nástupu nových forem hospodaření. Prudký rozvoj od padesátých let 20. století s nástupem mechanizace, automatizace a počítačový věk, přinesl velké změny.

Na počátku těchto let s nástupem totalitní moci u nás, na vesnicích proběhla v letech 1950 – 1960 tzv. „1. etapa socializace vesnic“. Tato etapa měla za následek vznik zemědělských družstev, v té době nazývaných „jednotných“. To je možné chápat tak, že zemědělská usedlost byla v této době nahrazena obdobnou, ale vyšší jednotkou. Obvody hospodářské byly shodné s katastrálními obvody jednotlivých obcí. Spojení

drobných malých políček do velkých lánů, rozorání mezí, mělo za následek rušení zelených remízek či větrolamů a tím faktického zrušení domovů mnoha živočichů.

Rok 1960 - 1970 byl ve znamení slučování družstev do ještě větších územních celků. Šlo o experimenty ve velkovýrobních technologiích v živočišné výrobě a o prověření principů v hromadném ustájení zvířat. Bohužel se při tomto počínání narazilo na výrazné chyby, ale zároveň se objevila snaha o napravení chyb z první etapy. Jedním z velkých problémů, který tímto vyvstal, byl však pokles potřeby pracovních sil v důsledku mechanizace a automatizace. Pokles potřeby pracovních míst výrazně ovlivnil vývoj venkovského osídlení. Zemědělci najednou přestali být samozásobiteli a začali být závislí na nákupu potravin, čímž se zvýšila urbanizace. Odchod lidí z venkova do měst poté způsobil omezení vybavenosti vesnic. Toto celé velmi ovlivnilo a také urychlilo vzniknutí střediskové soustavy osídlení. (Němec 1992)

4.1.2 Urbanizační procesy

Podle Hampla (2005) v kvalitativně uspořádaných, poznávacích metodách je důležité zdůraznit údaje o počtu pracovních příležitostí, dojíždění do zaměstnání a škol a s tím spojená ekonomická výkonnost územního celku. Údaje ze sčítání jsou podrobnější na rozdíl od doposud dostupných informací z naší regionální statistiky.

Na vývojově odlišnou společnost nalezneme spoustu otázek, týkajících se například jednotlivého vývojového stádia u zvláštních společenských systémů. Ve vývoji českého prostoru nastaly zásadní změny v osídlení po 2. světové válce. Za příčinu poruchy vývoje společnosti se stanovuje období socialismu. Přes celkovou povahu společenského vývoje jsou úrovně nerovnoměrnosti a mohutnosti změn odlišné.

Po prvotním vymezení tematiky vývoje sociogeografické organizace, je důležité definovat obecné charakteristiky organizace dle tří základních stádií. Pro celkový vývoj je vhodné označení „statická-dynamická-organická“ společnost. U dynamického stádia zdůrazňujeme spojitost kvalitativního a kvantitativního růstu. Organické stádium se vyznačuje dle kvalitativních forem růstu. K těmto stádiím přiřazujeme odlišné principy a mechanismy. K první statické fázi determinační princip. Princip kdy většinu

ovládá menšina. K dynamické fázi konkurenční princip. Přiřazení pomocí například tržních mechanismů, v geografické realitě docházelo k celkovému uplatnění těchto mechanismů a následně k rozlišení co se týče významu a vyspělosti měst, regionů. V případě organické fáze se určuje konkurenčně-kooperační princip. Prosazují se zde oba principy už kvůli zvyšování organičnosti systému. Sociogeografický systém se v tomto smyslu mění z typu bohatý-chudý na typ řídicí-řízený.

Je nutné také k těmto charakteristikám doložit poznámku o obdobných proměnách ve vztahu společnost - příroda. Hovoříme o přizpůsobení přírodním determinacím přes využití přírodních zdrojů, jednostranných až ke strategii udržitelného rozvoje spojené s ochranou a tvorbou životního prostředí. Dle jednotlivých stádií můžeme rozvést různé rozdíly v geografické společnosti. Jedná se hlavně o povahu urbanizace. (Hampl 2005)

Tento proces je úzce spjatý s rozvojem výrobních sil a hlavně společenské dělby práce. Důsledky tohoto procesu se projevují jak ve společnosti, změnou společenského života, tak i velkým vlivem na změnu přírody a přeměnu životního prostředí, bohužel ne vždy k lepšímu. (Zemko 1984)

Jak říká Tony Champion (2001), zkoumání evoluce urbanických systémů ve zmatených časech konce 20. století v otevřených ekonomikách a v měnící se geografické struktuře urbanických částí, se v 80. letech stává velmi aktuální.

Samotná Urbanizace dominuje od 50. let a Suburbanizace akceleruje v letech 60tých. Po roce 1970 nastává dekáda tzv. Counterurbanizace. V následujících obdobích již není situace tak jednoznačná a je předmětem „horkých“ debat s různými predikcemi, od rozvoje odstředivých tendencí, přes návrat do normálních procesů metropolitní a urbanické koncentrace, po období Reurbanizace spojené s přirozeným vývojem, skrz postupné období urbanického vývoje v některých z forem cyklických stránek.

Je zajímavé, že Tony Champion v knize Handbook of Urban Studies popisuje ve své době situaci ve Velké Británii, která však u nás nastala až s odstupem času.

Urbanizace je dle Tonyho Championa (2001), věda o urbanických změnách. Urbanizaci ovlivňují módní trendy a tradiční nejpoužívanější cesta ke změření Urbanizace je v poměru národní populace, která žije v různých „urbanických“ místech. Můžeme citovat například Tisdaleho (1942) popis Urbanizace, který uveřejnil svůj popis již před osmdesáti lety „Urbanizace je proces populační koncentrace a projevuje se dvěma směry: změna centra s nejvyšší koncentrací a růst velikosti této individuální koncentrace obyvatel.“ Nejvíce extrémními příklady jsou situace, když jedno vedoucí město předstihne v růstu obyvatel všechna okolní velká města a v krátké době se velikostí dorovná tradičním velkým městům, např. Birmingham ve Velké Británii.

Dle Tonyho Championa lze vývoj Urbanizace, tedy koncentrace obyvatel do měst, rozdělit do čtyř období, které se cyklicky opakují. V současném kontextu se zdá nejvíce důležitým bodem Urbanizace, první ze čtyř částí, kdy se lidé začínají více koncentrovat do jednoho urbanického regionu, tím pádem se tento region začíná velmi zvětšovat. Dále cyklický model pokračuje Suburbanizací a Disurbanizací, aby se v závěru vrátil k opětnému odlivu obyvatelstva z koncentrovaných míst a opět mohl začít proces Urbanizace.

Suburbanizace není v žádném případě novým fenoménem. V rámci této fáze obyvatelé vyhledávají bydlení ve větších domech, v „lepších“ částech města vzdálených od center průmyslu a komerce. Tento proces je poháněn negativními aspekty nákladů ve městě, přeplněností, kriminalitou a špínou průmyslových center. (Champion 2001) Zjednodušeně řečeno Suburbanizace znamená stěhování obyvatel na okraj měst, tedy předměstí.

Counterurbanizace následně již není pouze o rozhraní mezi městem a předměstími, ale je to stěhování do širších území, kde dříve stály volná městečka či vesnice na pokrajích měst. (Champion 2001) Rozdíl mezi Suburbanizací a Counterurbanizací je ve stěhování obyvatel nejen na předměstí, ale za hranice města či jeho předměstí, avšak pouze do pár kilometrů vzdálených měst či obcí.

Disurbanizace je jedním z následků procesu suburbanizace. V Disurbanizaci dochází k růstu menších měst, která prochází urbanizací, jež velká centra již v té době

prodělala. Je spjata s decentralizací způsobenou úpadkem velkých měst. (Paddison 2001) Z toho vyplývá, že Disurbanizace je tedy stěhování obyvatel z větších měst do menších.

Poslední částí cyklu je Reurbanizace. Primárním úkolem Reurbanizace je opětovný návrat k přírodě a je znamením pro obnovu větších urbanických oblastí pro nový počátek další urbanizace. Zkráceně řečeno Reurbanizace značí návrat obyvatelstva z míst odkud „přišli“.

4.2 Regionální politika

Regionální politika má kořeny již v 30. letech 20. století ve Velké Británii. Na konci 40. let, tedy po druhé světové válce, se rozšířila do Francie a Itálie, poté do Německa a dalších států.

Regionální politiku chápeme jako činnost, která přispívá ke snižování rozdílů mezi úrovněmi vývoje. Tato politika má za cíl srovnat šance a možnosti regionů. Snaží se o plnohodnotné využití demografických, hospodářských a přírodních potenciálů regionu. (Pejsarová 2002) A usiluje o nejvyšší zaměstnanost a to po celé zemi. (Maier 1993)

Tradiční a moderní, to jsou dva základní typy regionální politiky. Regionální politika tradiční se snaží o snížení regionálních rozdílů. Jejím hlavním zaměřením jsou velké firmy a zaměřuje se například na využití surovin či systém řízení. Moderní regionální politika se zabývá naopak změnami a přizpůsobením stávající situace. Podporuje nová řešení a na rozdíl od regionální politiky se zaměřuje spíše na střední a malé firmy. (Damborský 2006)

Česká republika se regionální politikou začala zabývat až po roce 1990, kdy vznikl dokument Zásady zákona České národní rady o regionální politice, který byl schválen o dva roky později. Velkým krokem bylo poté založení 14 krajů na území České republiky.

V zákoně č. 248/2000 Sb. se můžeme dozvědět o působnosti správních úřadu, krajů i obcí při podpoře regionálního rozvoje. „*Obec ve své samostatné působnosti spolupracuje s krajem na jehož území se nachází, při přípravě a realizaci programu územního rozvoje kraje.*“ (zákon č. 248/2000 Sb., § 14) Tento zákon je v České republice pro regionální politiku velmi podstatný.

4.2.1 Regionální plánování

Prudký rozvoj populace a požadavků na kvalitní bydlení způsobil růst tlaku na využití zemské půdy. Toto celé vedlo k urbanistickému oboru, regionálnímu plánování. (Němec 1992) Plánování regionu se rozvinulo v 30. letech v Evropě a USA. Mělo za cíl pomoci regionům, aby se vyrovnaly s důsledky hospodářské krize. (Maier 2000) „*I když do běžné územně plánovací praxe přichází u nás regionální plánování až po 2. světové válce...*“ (Němec 1992, s. 6), kdy bylo jasné, že rozvoj našich zemí není možný bez regionálního plánu.

Urbanistické plánování měst bylo následně použito do daleko větších měřítek regionů. Toto se postupem času projevilo jako nefunkční. Některé země začaly plánovat územní rozvoj regionu podle jednotlivých dílčích složek, jako doprava nebo zásobování vodou. U jiných začaly v regionálním plánování převládat sociálně ekonomické složky, které směřovaly k vyrovnání podmínek rozvoje regionů. (Maier 2000)

Regionální plánování je důležitou úrovní mezi státním a obecním plánováním. Realizuje jak státní zadání, tedy rozvojový plán země, tak bere v úvahu záměry rozvoje druhých plánovacích institucí, jako je například územní plánování sídelních útvarů jednotlivých obcí. Regionální plán si obce zhotovují samy. Zhotovují si ho tak, že uskutečňují závěry regionálního plánu v komunálním územním plánování sídelních útvarů. (<http://www.rpv-elbtalosterz.de/>)

Územní rozvoj je zacílen na zhodnocení území. Tato myšlenka vychází ze změny využití území a staveb s cílem jejich využití „tím správným směrem“. Pod „správným směrem“ chápeme zvýšení užítku tedy výnosu. Území, či stavba na něm, se zlepšují úpravou, přestavbou, modernizací. (Damborský 2006) Města i vesnice

na našem území se již od dob osvícenství regulují podle určitých předpisů založených na stavění a územním rozvoji. (Maier 2006) Regionální plánování na velmi vysoké úrovni mají například v kontinentech jako je západní Austrálie. (Marshall 2013)

4.2.2 Územní plánování

Regionální politika a územní plánování spolu vždy velmi úzce souviselo. Podle Maiera (2006) definice plánování („planning“) = management změn území („managing enviromental change“). Plánování má již dlouhou nepřetržitou tradici a jeho funkčnost nebyla přerušena ani v roce 1989. Města v České republice jsou založena na základě plánů. První rámec územního plánování v Praze, jako i v celé zemi, je zaznamenán ve stavebním zákoně o územním plánování a stavebním řádu z roku 1976 a jeho příslušných nařízeních a pokynech. Tento právní základ, který se v mnoha důležitých ohledech změnil po roce 1989, nebyl kompatibilní s novým sociálním, ekonomických ani politickým prostředím. (Maier 1998) Úplné znění tohoto zákona se stanovilo až v roce 2001. (předpis č. 190/2001 Sb.)

Územní plánování je činnost usměrňující rozvoj území, snaží se o jeho vyvážení ale přitom ochraňuje veřejné a soukromé zájmy. (Pejsarová 2002) „Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví.“ (Damborský 2006) Při tomto všem ovšem ochraňuje krajinu. Pokud se nad tímto zamyslíme, jsou tyto cíle velmi podobné cílům regionální politiky, ale najdeme zde rozdíl. Podstata územního plánování vězí v braní ohledu na vhodné rozmístění odlišných činností na daném území. Tedy bydlení, rekreace či průmyslu, jejich vzájemné vazby, dopravní dostupnost, šetrné využití ploch a na ochranu přírody a historický odkaz. (Pejsarová 2002)

Hlavní rozlišení mezi územním plánováním a regionální politikou jsou jejich nástroje. V nástrojích regionální politiky nalezneme především dotace a podpory, tedy iniciační nástroje. Na rozdíl od územního plánování, pro které jsou naopak regulační nástroje nezbytné, tedy snížení negativních vlivů na životní prostředí

Pro územní plánování je důležité územní rozhodnutí, tedy umístění stavby či změna využití území. Územní rozhodnutí má zajistit, že stavba nebude v rozporu s žádnými zájmy. Vydává se jako výsledek územního řízení, které vede příslušný stavební úřad. Na základě územního rozhodnutí, tedy určení místa stavby na zpracovaném projektu stavby, můžeme zažádat o vydání stavebního povolení.

Setkáváme se zde s územně plánovací dokumentací. Pod tímto pojmem si můžeme představit územní plán obce, regulační plán a územní plán velkého územního celku. Územní plán obce a regulační plán jsou podkladem pro vydání územního rozhodnutí. V územním plánu velkého územního celku se vymezují například koridory nebo územní systémy ekologické stability. Územní plány se řeší na úrovni více obcí, celého okresu či kraje. Jednotlivé druhy územně plánovací dokumentace musí být vždy ve shodě. Ve zvláštních případech lze územně plánovací dokumentaci nahradit územně plánovacími podklady. Tyto podklady, dle zákona, jsou urbanistické studie, územní gerel, územně-technické podklady a územní prognóza. Nejčastěji se setkáváme s urbanistickou studií. (Pejsarová 2002)

Některé obce rozhodují o umístění nových komerčních objektů samy. Jiné si vybraly poměrně liberální přístup, tedy zasahují do umístění jen velmi málo na rozdíl od prvních, které mají tendenci vše více omezovat a pokusit se umístění i stavbu pečlivě naplánovat. (Spilková 2010)

Ve srovnání s jinými profesemi, má územní plánování na univerzitách stále živou intelektuální přítomnost. (Teiz 2009)

4.3 Středisková soustava osídlení

Původně se s zakládáním střediskových obcí počítalo jen na venkovských oblastech, bohužel to došlo až tak daleko, že se střediskové obce začaly zakládat plošně. Celému chybnému vývoji se nijak nedalo zabránit. Cílem střediskové soustavy bylo rozumně rozmístit obslužné zařízení a tím lidem na venkově poskytnout stejný standard služeb jako ve městech. Při praktickém uplatnění byly v nestřediskových sídlech zrušeny zbývající pracovní příležitosti a vybavení. Nastalo nepřírozené omezování

individuální aktivity, například svépomocná výstavba domů. To vše mělo za následek zhoršení životních podmínek v nestřediskových obcích, místo toho, aby se tyto podmínky zlepšovaly jak bylo prvotním cílem. (Maier 2000)

Princip zásobovacího systému podle Waltera Christallera, který prosazoval hierarchické uspořádání středisek, byl základem střediskové soustavy. Toto uspořádání mělo zajistit optimální zásobování obyvatelstva. „*„Optimální“ zde znamená, že různé střediskové funkce jsou soustředěny v minimálním počtu obcí, popř. stanovišť tak, aby cesty obyvatel za vybavením nebo službami byly co nejkratší.*“ (Dieters 1998, s. 42) Je nutné se, ale pozastavit nad tím, že střediska nejsou pouze zásobovací, jak Christaller upřednostňoval, ale i společenská jako je například kino, škola, zdravotnictví.

Československo tuto teorii použilo po druhé světové válce, kdy 24. listopadu 1971 vešla středisková soustava osídlení v platnost.

Obce se začaly slučovat, zakládaly se MNV. Místní národní výbor byl jeden společný pro více obcí, v každé obci mohli mít maximálně svůj občanský výbor. Místní národní výbory byly pouze ve střediskových obcích a důsledkem toho bylo že každý výbor měl tendence upřednostňovat pouze tu svou střediskovou obec na úkor obcí přidružených. Ve většině případů šly veškeré větší investice do střediskových obcí, docházelo zde k výstavbám, přestavbám. Toto mělo za následek osamostatnění obcí po pádu komunistického režimu. Vše poté vedlo k reformě státní správy, kdy se 23. 11. 1990 zrušila středisková soustava osídlení. Každá obec mohla rozhodovat sama o sobě a založit si vlastní obecní úřad, obce zaznamenávaly vzestup počtu obyvatelstva.

4.3.1 Výsledek střediskové soustavy obcí

Středisková soustava obcí měla bohužel za následek zastavení vývoje jednotlivých sídel. Jsou známy čtyři kategorie střediskové soustavy a to střediskové obce obvodního a místního významu, středisková sídla trvalého významu a nestředisková ostatní. Vývoj byl podporován hlavně ve střediskových obcích obvodního a místního významu, kam také tekly veškeré investice. Ostatní sídla,

kteřá nespadała do střediskovŕch obcŕ, se zařadila buď do střediskovŕch obcŕ trvalŕho vŕznamu ĉi do nestřediskovŕch.

V poslednŕch jmenovanŕch sŕdlech se pomalu, ale jistŕ ruřila veřkerŕ obĉanskŕ vybavenost a tato sŕdla byla urĉena k zŕniku. Na zŕkladŕ tŕchto ŕkonŕ se rozhodla vŕtřina mladřŕch, ale postupnŕ i starřŕch obyvatel odstŕhovat se z tŕchto malŕch, k zŕniku urĉenŕch, sŕdel. Na zŕkladŕ toho se na střediskovou soustavu nŕkdy pohlŕzŕ jako na pŕĉinu, kteřá zniĉila venkovskŕ osŕdlenŕ. Na druhou stranu jsou i nŕzory, ře za toto nemohla střediskovŕ soustava, ale zvrhlŕ systŕm hospodŕřstvŕ, kdy se ruřily malŕ podniky, dŕlny a tŕm tedy jejich majitelŕ a obĉanŕ museli za pracŕ dojŕždŕt, v horřŕm pŕpŕadŕ se stŕhovat do jinŕch vŕtřŕch obcŕ a mŕst. Tŕmto zpŕsobenŕ odliv obyvatelstva mŕl za nŕsledek i horřŕ obĉanskou vybavenost.

Střediskovŕ soustava vřak mŕla pouze umořnit obĉanskŕ a technickŕ dovybavenŕ sŕdel. Dnes se ovřem vŕtřinou setkŕvame jen s kritikou, ře střediskovŕ soustava vedla ke zruřenŕ ĉi ŕtlumu malŕch vesnic a to na ŕkor obcŕ, tedy střediskovŕch obcŕ. (Nŕmec 1992)

5. Pŕŕpadovŕ studie

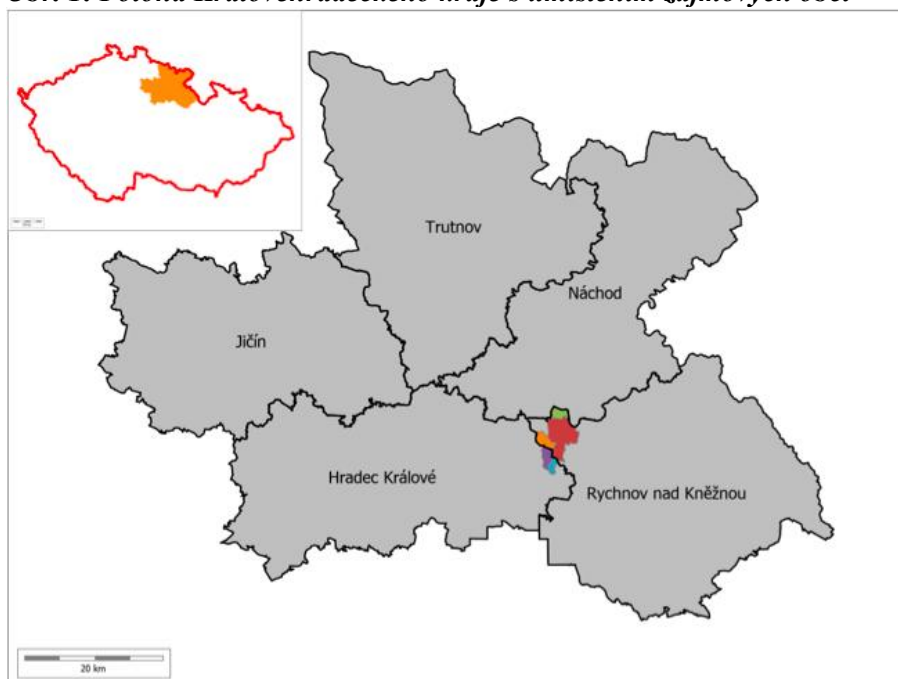
5.1 Seznŕmenŕ s prostŕedŕm

5.1.1 Krŕlovehradeckŕ kraj

1. ledna 2000 se v ĉeskŕ republice urĉilo 14 krajŕ, rozdŕlenŕch na okresy. Mŕm zŕjmovŕm okresem, kteřŕ jsem si vybrala pro zkoumŕnŕ, je Rychnov nad Knŕřnou, do kterŕho spadajŕ nŕře uvedenŕ obce, mimo Jŕlovice a Vysokŕ ŕjezd. Tyto dvŕ obce byly 1. 1. 2007 pŕesunuty do okresu Hradec Krŕlovŕ. (Kolektiv autorŕ ĉeskŕho statistickŕho ŕřadu 2006)

Obr. 1: Poloha Královehradeckého kraje s umístěním zájmových obcí

Zdroj: vlastní práce nad daty z ČÚZK

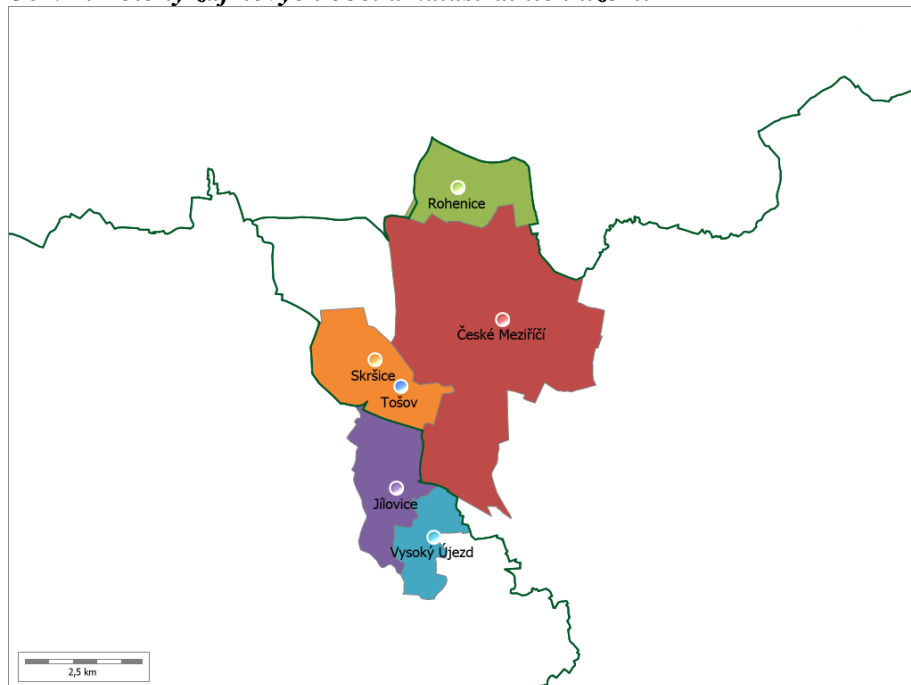
Královehradecký kraj se nachází v severní části Východočeského kraje. Největším městem je bezpochyby Hradec Králové s 95 642 obyvatel. Mezi nejnavštěvovanější místo v tomto kraji patří náš nejstarší národní park, vyhlášený roku 1963 s rozlohou 550 Km², kterým je Krkonošský národní park s nejvyšší horou ČR Sněžkou a pramenem řeky Labe.

Mezi zajímavá místa patří ZOO se safari ve Dvoře Králové nad Labem, Babiččino údolí v Ratibořicích, Třebechovický Betlém v Třebechovicích pod Orebem a spousta nádherných zámků, jakým je například Opočenský zámek, který sousedí se mnou zvolenými obcemi. Je zajímavostí, že některé z těchto obcí dokonce v historii patřily do Opočenského panství.

Předmětem mého zkoumání je, od roku 1982 usnesením plenárního zasedání, středisková obec České Meziříčí a její, v té době, přidružené obce Rohenice, Jílovice, Skršice, Tošov a Vysoký Újezd. Tyto obce si teď krátce představíme.

5.1.2 Stručný přehled vybraných obcí

Obr. 2: Polohy zájmových obcí a katastrálních území

Zdroj: vlastní práce nad daty z ČÚZK

- **České Meziříčí**

České Meziříčí se nachází v Královehradeckém kraji v okrese Rychnov nad Kněžnou. V současné době má obec 1824 obyvatel a katastrální výměru 21,9 km². K Českému Meziříčí patří dvě malé vesnice a to Skršice a Tošov, které i po odloučení obcí v roce 1990 zůstaly nadále částí Českého Meziříčí. A také tvrz Vranov nacházející se nedaleko obce. V obci se nachází zdravotní středisko, kostel, základní a mateřská škola. Téměř na konci Českého Meziříčí směrem na Opočno nemůžeme přehlédnout velký závod a to cukrovar, který zaměstnává mnoho obyvatel Českého Meziříčí a nejen této obce. Pro starší obyvatele se v obci nachází, od roku 2003, dům s pečovatelskou službou. Každý rok se tu obyvatelé mohou zúčastnit různých zábav či plesů. Mladí obyvatelé se mohou naučit tančit v každoročně pořádaných tanečních kurzech.

○ **Historie**

První zmínky o obci České Meziříčí se datují k 2. polovině 13. století. V roce 1407 obec nesla název Mezirzieczie sive Kunigwald. V průběhu let se jméno obce ještě mnohokrát změnilo. Název, který nese od války až do dnes se odvíjí od polohy této obce. (Náš život 1987) Leží na území mezi řekami Labem, Metují a Orlicí. Mezi těmito řekami procházela důležitá kladsko-polská stezka, obchodní zemská stezka. (Barešová a kol. 1986)

První zmínka k místní škole se datuje k roku 1624. Z malé dřevěné budovy s návštěvností 50 dětí (Svatoň, Vilíková 2002) se pomalu stala škola krásná, velká, o kapacitě cca 310 žáků. Přibyla školní družina, jídelna, žáci se mohou účastnit různých aktivit a soutěží.

V obci je jednou z největších dominant místní kostel sv. Kateřiny. Nachází se uprostřed obce. První písemná zmínka o kostele je z roku 1352. Zsvěcen sv. Kateřině, není jen tak náhodou. Sv. Kateřina je patronkou vozků a kolářů, což jistě mělo souvislost s obchodní stezkou.

○ **Výrobní závody a JZD**

Jako další dominantu, kromě kostela na návsi obce, můžeme brát cukrovar založený místními rolníky. Dne 5. února 1871 se určilo místo, stavba byla dokončena koncem listopadu, 8. prosince 1871 došlo k vysvěcení a 13. prosince 1871 začala první řepná kampaň. Docházelo k rozšiřování, ale i k různým finančním problémům a požárům. (Náš život 1986) Poslední požár vypukl v cukrovaru v roce 2004. (OÚ 2010)

Po vstupu cukrovaru do společnosti Cukrovary a lihovary TTD, a. s. v roce 1997 došlo k modernizaci provozu, po vstupu České republiky do EU se uskutečnila výrazná rekonstrukce. Nyní je cukrovar, co se týče energetické náročnosti, na špičkové úrovni. (<http://www.cukrovarytttd.cz/>)

Zemědělství hrálo v této oblasti vždy významnou roli. V padesátých letech dvacátého století bylo založeno jednotné zemědělské družstvo, konkrétně 27. srpna 1957, kterému předcházelo „přesvědčování“ soukromě hospodařících rolníků. JZD

„Svornost“ vzniklé sloučením družstev Českého Meziříčí a Rohenic vzniklo 1. 1. 1975. Rok 1986 sloučil JZD „Svornost“ České Meziříčí a JZD „Nový směr“ Jílovice v jedno JZD pod názvem „Dukla“. (Náš život 1986)

JZD a cukrovar byly v té době brány jako pracovní příležitosti pro mnoha lidí. V této souvislosti nesmíme zapomenou zmínit také statek Ostrov. Tento statek se zabýval jak rostlinou, tak živočišnou výrobou a byl od roku 1951, po založení JZD, brán jako Jednotné zemědělské družstvo Ostrov – České Meziříčí. Netrvalo dlouho a toto JZD Ostrov bylo v roce 1963 zrušeno. Veškerý majetek připadl státu a Ostrov se začlenil do státního šlechtitelského a semenářského podniku. O šestnáct let později došlo k přejmenování na název Šlechtitelská stanice Ostrov – České Meziříčí a byl začleněn pod Sempra Praha. V roce 1995 došlo k zrušení chovu skotu a změnilo se i výrobní zaměření stanice. V tomto roce Šlechtitelská stanice Ostrov ukončila svoji činnost a na základě privatizace přešla do soukromého vlastnictví. Od 1. července 1995 je zde soukromý podnik Semos České Meziříčí zaměřený na pěstování obilovin.

• **Rohenice**

Obec vzdálená 3km od Českého Meziříčí s počtem 203 obyvatel a katastrální výměrou 3,47 km² se nachází se ve stejném kraji i okresu. Domy se ve většině případů rozkládají podél silnice. Nachází se zde mateřská škola, která v roce 2004 prošla rekonstrukcí.

Do roku 1850 byla obec součástí opočenského panství. Od tohoto roku byla samospráva obce přerušena pouze v letech 1960 – 1990 připojením obce k Českému Meziříčí. O původu názvu obce se vedlo mnoho spekulací, nejpravděpodobnější verzí je odvození názvu od jména zakladatele Rohyňovi. (Svatoň 2004)

Gotický kostel zasvěcený svatému Janu Křtíteli s první písemnou zmínkou v roce 1356. Kvůli požárům musel být několikrát přestavěn. (Barešová a kol. 1986) Gotická oltářní archa pochází z šestnáctého století a je vyrobena na zakázku pro kostel v Rohenicích. U kostela se nachází dřevěná starobylá zvonice s na zakázku odlitým zvonkem z roku 1556. (Svatoň 2004)

- **Jílovice**

Na druhou stranu od obce České Meziříčí, necelých 7km, se nachází obec Jílovice s 250 obyvateli a rozlohou 3,65 km². Obec spadá do Královehradeckého kraje i do okresu Hradec Králové.

Založení obce se odhaduje na 12. až 13. století. Po velkém požáru v roce 1866 a dalších menších, které byly poměrně časté, byl v obci založen hasičský sbor. Po válečných nepokojích bylo velkým krokem založení JZD v roce 1957 a poté přidružení obce k Českému Meziříčí v roce 1976. (Barešová a kol. 1986)

- **Skršice**

Jihozápadně, necelých 5 km od Českého Meziříčí, s katastrální výměrou 4,29 km² a 89 obyvatel, leží vesnice Skršice, část obce České Meziříčí.

Vznik se přikládá k ranému počátku osídlení. Jméno nese po svém zakladateli. Největší růst obce přišel v roce 1900, kdy zde žilo 408 obyvatel.

Děti navštěvovaly školu v nedaleké Králově Lhotě až do roku 1977, kdy byla výuka dětí přesunuta do Českého Meziříčí.

JZD Nový Směr fungovalo od roku 1975 sloučením JZD Jílovice, JZD Skršice a Králové Lhoty až do roku 1986, kdy bylo sloučeno v JZD Dukla České Meziříčí. (Barešová a kol. 1986)

- **Tošov**

Cestou do Skršic mineme druhou část obce České Meziříčí a to vesnici Tošov. Tato malá vesnice leží v katastrálním území Skršice a čítá 39 obyvatel.

První písemná zmínka pochází z roku 1416. Majitel Diviš z Tošova po kterém tato malá vesnice nese svůj název, téhož roku zemřel a tak se Tošov dědil, prodával a nakonec připojil k Opočenskému panství. Tehdy ztratil Tošov oprávnění své další existence. (Barešová a kol. 1986)

- **Vysoký Újezd**

Přes Jílovice dále na jih dojedeme do obce Vysoký Újezd. Stejně jako Jílovice leží Vysoký Újezd v okrese Hradec Králové s 64 obyvateli a malou katastrální výměrou 2,12 km². Název se odvíjí od polohy obce, která se nachází na vysokém kopci. První písemná zmínka pochází z roku 1352. Tato obec, ale musela být podle první písemné zmínky o kostele z roku 1150 osídlena již v dřívějších dobách.

Nacházela se zde farní škola již od roku 1794, v podobě malé dřevěné stavby, nyní je tato budova přestavěna na domek. Roku 1892 se vystavila nová škola a fungovala až do roku 1977, kdy byla zrušena.

Tato malá obec je ryze zemědělská. Původně jí obývali pouze drobní zemědělci, poté bylo založeno JZD Vysoký Újezd, následně sloučené s JZD Jílovice, Skršice a Králova Lhota a nakonec došlo i k přičlenění farem Vranov a Tošov.

V obci byl velmi bohatý kulturní život. Pořádaly se zde koncerty, zábavy, divadla. Před hostincem na návsi byl vybudován letní parket s podiem. Kulturní zařízení bylo pravidelně modernizováno a byla zde vybudována víceúčelová hřiště a také sportovní střelnice pro Myslivecké sdružení.

5.2 Vývoj střediskové obce České Meziříčí

K obci České Meziříčí se roku 1960, na základě vlastního rozhodnutí, přidala obec Rohenice. O 16 let později se České Meziříčí sloučilo pod jeden národní výbor s obcemi Jílovice, Vysoký Újezd a vesnicemi Skršice, Tošov.

„České Meziříčí bylo usnesením plenárního zasedání Vč KNV č. 3 ze dne 25. listopadu 1982 jako jediná obec okresu Rychnov nad Kněžnou určeno obcí střediskovou s platností od 1.7. 1982.“ (Barešová a kol. 1986, s. 109)

Předsedou MNV se po zvolení na prvním zasedání stal Jaroslav Čížek, místopředsedkyní Jaroslava Střihavková a tajemníkem Marie Barešová. Rada se skládala z jedenácti lidí, ke kterým patřili i předsedové komisí. (MVN České Meziříčí 1986)

„Středisková obec České Meziříčí má celkem 2903 obyvatel. Z toho České Meziříčí 1473 obyvatel, Rohenice 169 obyvatel, Skršice 143 obyvatel, Jílovice 232 obyvatel a Vysoký Újezd 77 obyvatel.“ (Čížek J. 1989, s. 4)

Díky zpravodaji střediskové obce České Meziříčí nesoucí název „Náš život“, můžeme velmi dobře nahlédnout do osudu jednotlivých obcí spadající pod střediskovou obec. „Vážení spoluobčané, dostáváte do rukou nulté číslo zpravodaje střediskové obce České Meziříčí – „Náš život“.“ (MVN České Meziříčí 1986).

5.3 Výsledky

5.3.1 Vývoj počtu obyvatel a domů

- **Vývoj počtu obyvatel**

Tento vývoj je znázorněn od roku 1950, tedy od doby, kdy obce ještě nespádaly pod střediskovou obec České Meziříčí. Přes období, kdy byla uzákoněna středisková soustava obcí, až po osamostatnění obcí. Změny v počtu obyvatel jsou nadále znázorněny pomocí grafů u každé obce zvlášť.

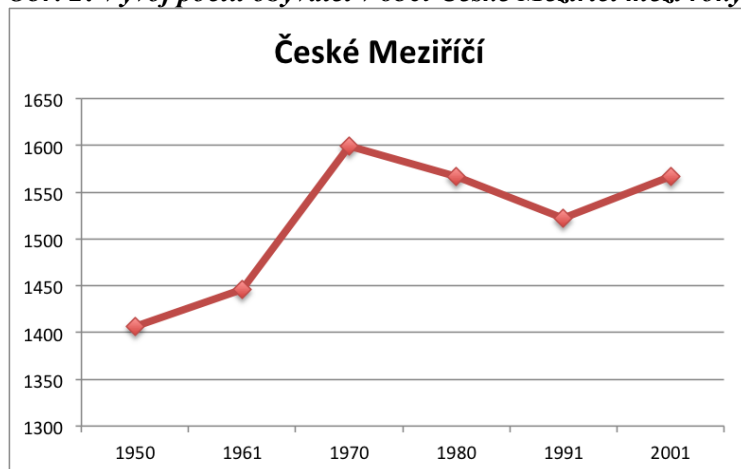
Tab. 1: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných obcích v okrese Rychnov n. Kn. v letech 1950-2001

obec	počet obyvatel					
	1950	1961	1970	1980	1991	2001
České Meziříčí	1406	1446	1599	1567	1522	1567
Rohenice	218	197	175	195	206	203
Vysoký Újezd	92	98	88	78	71	65
Jílovice	326	300	300	253	242	250
Skšice	153	141	135	105	95	89
Tošov	62	87	56	48	36	39

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Jak můžeme vidět u grafu střediskové obce České Meziříčí, před připojením ostatních obcí počet jejich obyvatel značně stoupal a to hlavně po roce 1960, kdy se k Českému Meziříčí přidala obec Rohenice. Po roce 1970 začal počet obyvatel klesat a to i v období, kdy byla střediskovou obcí, až do doby, než se tenkrát přidružené obce odpojily a České Meziříčí zůstalo samo spolu se Skršicemi a Tošovem.

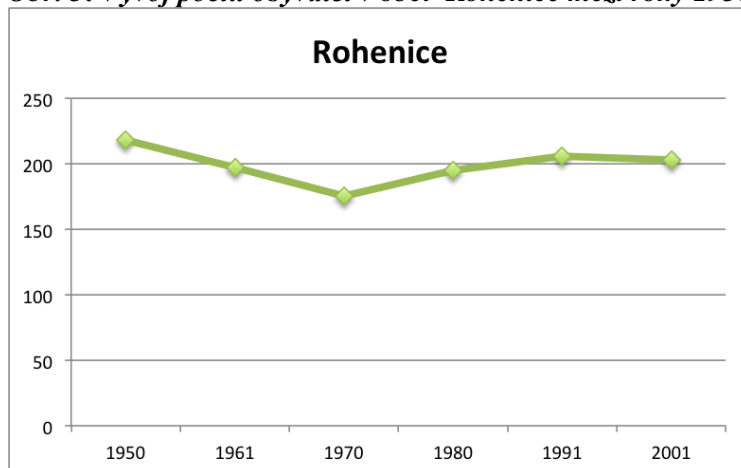
Obr. 2: Vývoj počtu obyvatel v obci České Meziříčí mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Na rozdíl od střediskové obce České Meziříčí, obci Rohenice začal stoupat počet obyvatel od doby, kdy se i ostatní obce připojily k Českému Meziříčí. Od roku 1950 přes rok 1960, kdy se Rohenice na základě vlastního rozhodnutí připojily k Českému Meziříčí, počet obyvatel klesal.

Obr. 3: Vývoj počtu obyvatel v obci Rohenice mezi roky 1950 - 2001

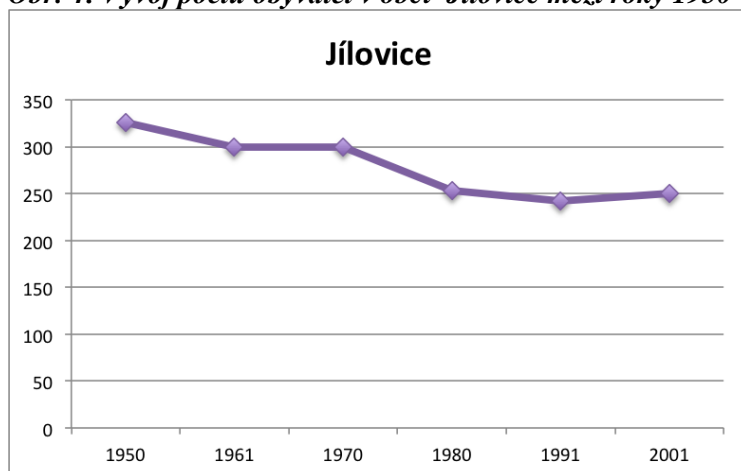

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Obci Jílovice klesal počet obyvatel postupně od roku 1950, až do doby osamostatnění. Jak můžeme vidět z grafu od roku 1961, až do roku 1970 se počet obyvatel ustálil. Po připojení k Českému Meziříčí poté počet obyvatel značně klesl a po osamostatnění obce došlo k malému nepatrnému zvýšení počtu obyvatel.

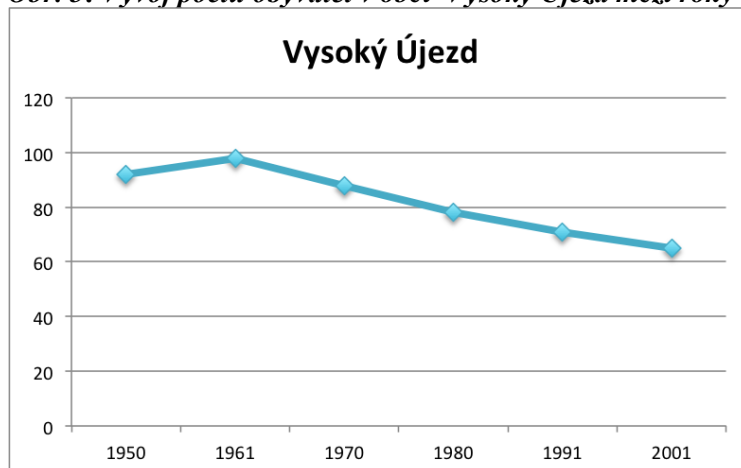
Obr. 4: Vývoj počtu obyvatel v obci Jílovice mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

V obci Vysoký Újezd po stoupaní počtu obyvatel do roku 1961 nastalo až do odpojení obce, a i poté, klesání počtu obyvatel. Vysoký Újezd se připojil k Českému Meziříčí roku 1976. Na grafu můžeme vidět klesání počtu obyvatel i před připojení obce, a tedy i před usnesením Českého Meziříčí jako obec středisková, a také i po zrušení střediskové soustavy obcí.

Obr. 5: Vývoj počtu obyvatel v obci Vysoký Újezd mezi roky 1950 - 2001

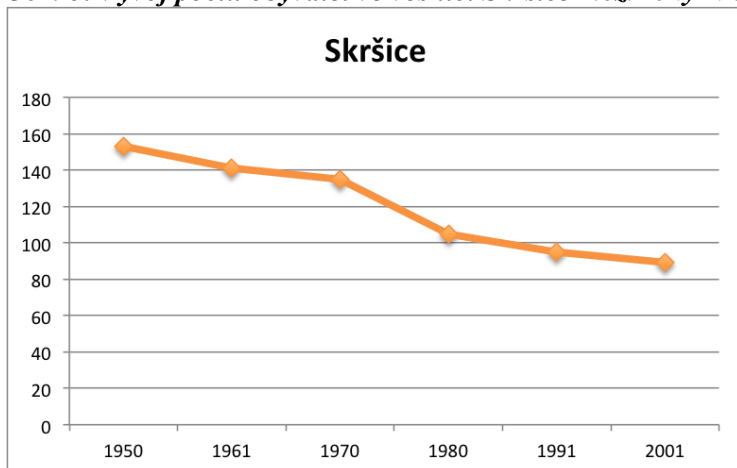

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Vesnice Skršice je na tom, ve vývoji počtu obyvatel, stejně, jako Vysoký Újezd. Počet obyvatel klesal od roku 1950, a to i přes střediskovou soustavu obcí. Možná i proto tento vývoj v počtu obyvatel zapříčinil fakt, že tato malá vesnice se ani po zrušení

střediskové soustavy obcí neodpojila od Českého Meziříčí a tedy je nadále součástí této obce.

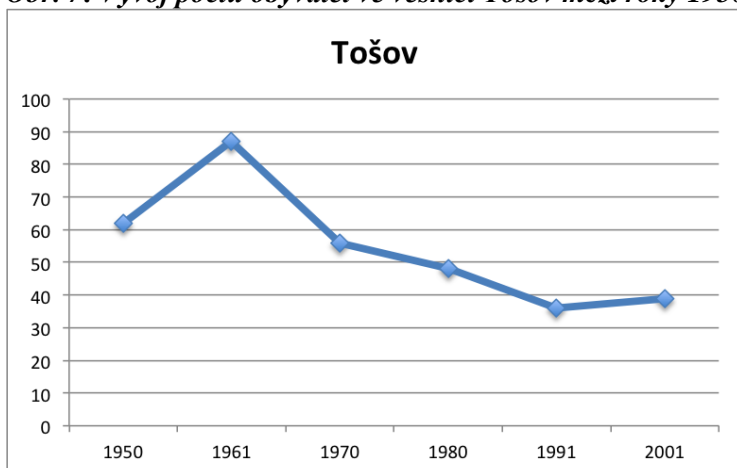
Obr. 6: Vývoj počtu obyvatel ve vesnici Skršice mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Ve vesnici Tošov značně stoupl počet obyvatel až do roku 1961, kdy nastal rapidní pokles. Po tomto roce, jako i v období střediskové soustavy obcí, počet obyvatel klesal. Tošov stejně jako Skršice zůstaly po zrušení střediskové soustavy obcí nadále součástí obce České Meziříčí. Je zajímavé, že po zrušení střediskové soustavy obcí zde počet obyvatel nepatrně stoupl.

Obr. 7: Vývoj počtu obyvatel ve vesnici Tošov mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

- **Vývoj počtu domů**

Pomocí grafů je dále znázorněn vývoj počtu domů od roku 1950 v jednotlivých obcích.

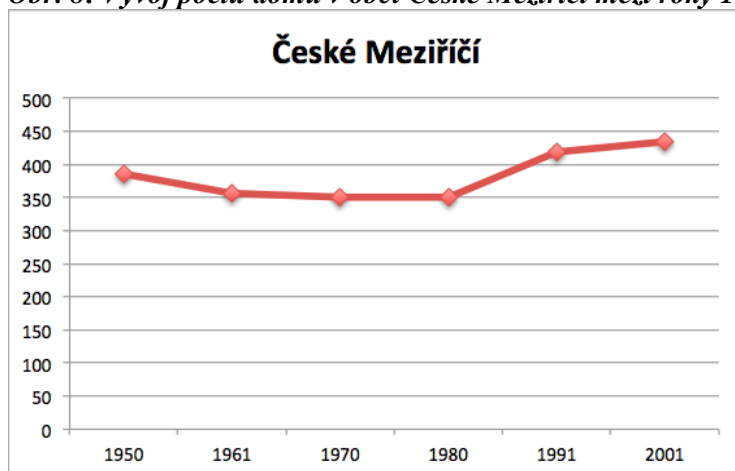
Tab. 2: Vývoj počtu domů ve vybraných obcích v okrese Rychnov n. Kn. v letech 1950-2001

obec	počet domů					
	1950	1961	1970	1980	1991	2001
České Meziříčí	386	357	350	350	418	434
Rohenice	74	60	58	62	71	77
Vysoký Újezd	27	27	25	26	30	31
Jílovice	101	93	89	83	104	102
Skšice	53	63	44	37	46	49
Tošov	19	-	18	16	18	20

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

V Českém Meziříčí se počet domů po roce 1980, tedy po přidružení jednotlivých obcí, výrazně zvýšil. I po zrušení střediskové soustavy obcí poté počty domů rostly.

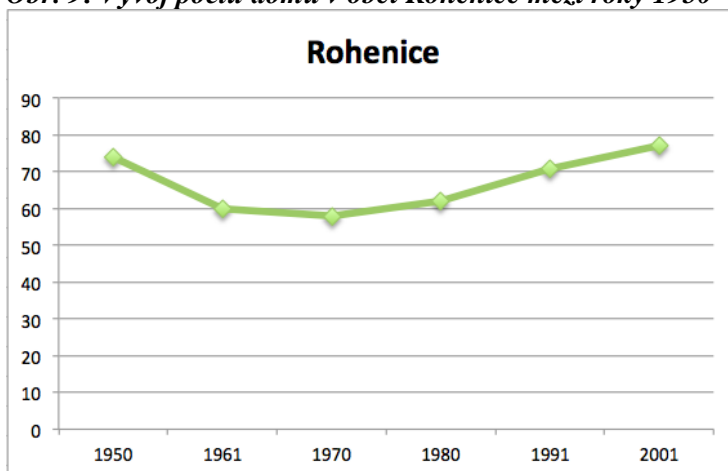
Obr. 8: Vývoj počtu domů v obci České Meziříčí mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

V obci Rohenice můžeme podle grafu vidět, že počty domů od roku 1950 klesaly. Po roce 1960, kdy se Rohenice připojily k Českému Meziříčí, počty ještě lehce poklesly. Od roku 1970 však, přes uzákonění střediskové soustavy obcí až po oddělení Rohenic od Českého Meziříčí, počty domů začaly stoupat.

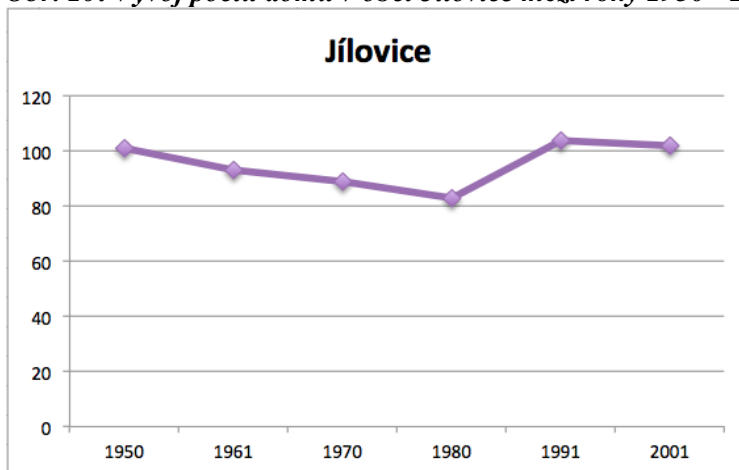
Obr. 9: Vývoj počtu domů v obci Rohenice mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Pokles počtu domů v obci Jílovice se zastavil až po přidružení Jílovic k Českému Meziříčí. Poté počet rapidně stoupl. Po oddělení Jílovic od Českého Meziříčí však počet opět nepatrně klesl.

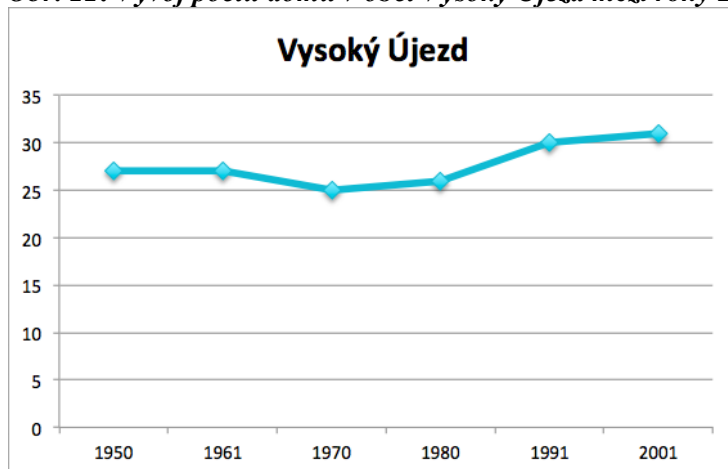
Obr. 10: Vývoj počtu domů v obci Jílovice mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Vysoký Újezd, taktéž jako Jílovice, zaznamenal největší počet růstu domů v době kdy spadl pod obec České Meziříčí. Do té doby registrujeme nepatrný pokles i vzrůst.

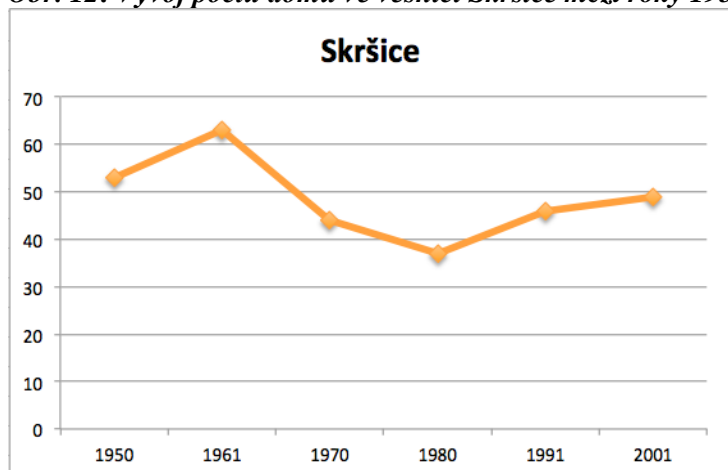
Obr. 11: Vývoj počtu domů v obci Vysoký Újezd mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

Skršice, část obce Českého Meziříčí, až do doby připojení k této obci doprovázel velký pokles v počtu domů. Až připojení ke střediskové obci pokles zastavilo a následně začal počet domů opět stoupat. Počty domů rostly i po zrušení střediskové soustavy obcí, zřejmě proto, že Skršice zůstaly nadále součástí Českého Meziříčí.

Obr. 12: Vývoj počtu domů ve vesnici Skršice mezi roky 1950 - 2001

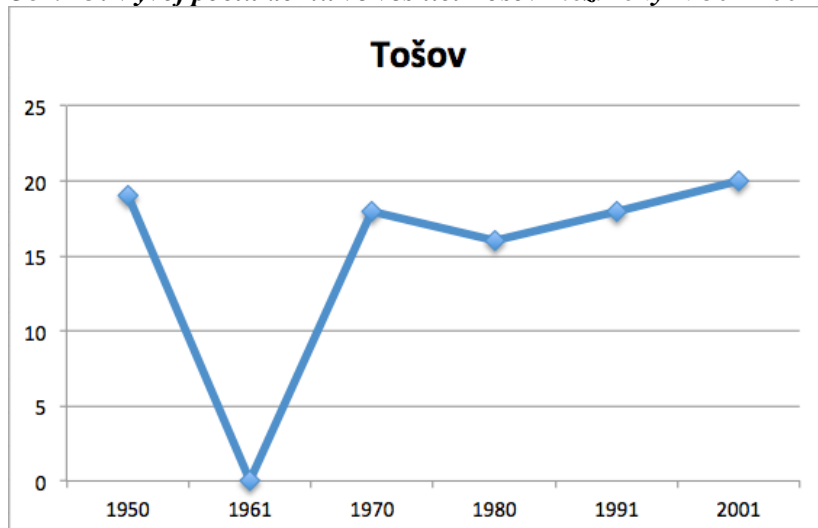

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

U druhé části Českého Meziříčí, Tošova, není dostupný počet domů k roku 1961. Podle množství domů v roce 1950 a 1970 můžeme usoudit, že počet klesal. Počet domů začal přibývat po připojení k Českému Meziříčí. Opakuje se zde stejný příklad,

jako u Skršic. Počet domů poté rostl taktéž díky neoddělení Tošova od střediskové obce po zrušení střediskové soustavy obcí.

Obr. 13: Vývoj počtu domů ve vesnici Tošov mezi roky 1950 - 2001

Zdroj: Kolektiv autorů Českého statistického úřadu: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 I. díl. 490-499 s.: vlastní zpracování

5.3.2 Místní národní výbor a občanské výbory

- **Místní národní výbor České Meziříčí**

MNV ve střediskové obci České Meziříčí se skládal z pěti občanských výborů (dále jen OV) přímo v obci a ze čtyři v každé přidružené obci, kromě Tošova, malé vísky, pokládané za část Českého Meziříčí. OV měly mezi sebou rozdělenou práci většinou ve svém obvodu či své obci, ale přiložili ruku k dílu i na společných akcích. (Čížek J. 1988)

V akci „Z“ bylo naplánováno vystavění zdravotního střediska, které započalo na jaře 1989, dokončeno na začátku roku 1992 a na žádost občanů zařazen plán o výstavbu pohostinství. V obci je i cukrárna, která v roce 1987 prošla, díky JZD Dukla a MNV, renovací. (Čížek J. 1987)

V mateřské škole byla vyměněna okna a přistavěna veranda. Tato akce byla brána jako blesková. (Čížek J. 1988)

Obec byla pyšná i na výsledky své základní školy. V roce 1987 ukončilo školní rok 352 žáků. Krom klasických znalostí rozumových, mravních a v ochraně životního prostředí, žáci reprezentovali střediskovou obec v různých olympiádách a soutěžích. (Vedení ZŠ České Meziříčí 1987)

Postavila se zde kuželna, odchovna bažantů a klubovna se zázemím pro tenis. Obec byla dobře vybavena i rozšiřující se telefonní sítí, telefonní budky v obci byly velmi hodně využívány. (Čížek J. 1989)

○ **OV ulice Boženy Němcové**

Občanský výbor ulice Boženy Němcové byl ustaven 20. listopadu 1986 s předsedou Karlem Bukačem. OV vytyčil řadu úkolů, které chtěli splnit. Některé z úkolů byly v počátku založení občanské výboru již splněny jako například upravení krajnic, vybudování zastávky ČSAD u Dubnových, vyčištění chodníků, natírání zábradlí a samozřejmě osazování růžemi a úprava stromů. V této ulici se nacházely i tři parčíky, které díky občanům byli krásné a zachovalé. (Bukač K. 1987)

Jiné úkoly se plnily v průběhu let a že jich nebylo málo. Velký důraz se kladl na životní prostředí. Vymýšlela se opatření proti znečišťování ovzduší a byla velká snaha o obnovení produkčních a mimoprodukčních funkcí lesa. (Smola M. 1987)

○ **OV číslo 6**

Mezi další občanské výbory v obci patřil OV číslo 6, přezdíváný „Habeš“. Patřil mezi nejmladší OV zvolený na konci roku 1986, skládal se především z mladých lidí. Hlavním úkolem občanského výboru bylo zvelebování životního prostředí a postarali se o údržbu veřejného osvětlení. (OV číslo 6 1987)

○ **OV J. Fučíka**

V závěru roku ustanovený OV J. Fučíka. Výbor se staral o zlepšení veřejného prostranství ve svém obvodu a to v ulicích J. Fučíka, Mochovské a Nad Dědinou. Zapojil se i do společných akcí, jako byla přístavba zbrojnice nebo připravované zdravotní středisko. (Občanský výbor J. Fučíka 1987)

○ **OV střed a OV ul. Záhumenská**

„Uvedené poslední dva občanské výbory měly problémy sami se sebou, natož aby se rozjely jako ti v čele.“ (Čížek J. 1988, s. 7)

○ **OV Jílovice**

Od vzniku střediskové obce České Meziříčí a jejích přidružených obcí se plnily úkoly ve velké míře nejen přímo v Českém Meziříčí, ale ani Jílovice nezůstávaly pozadu.

Jílovice se ve velké míře staraly o pěkný vzhled své vesnice, občané pracovali na úklidech veřejných prostranství, sázení růží a pravidelný sestřih stromů. Ke krásnému vzhledu této vesnice přispělo i vybudování nových chodníků s obrubníky kolem komunikací. Přibyly lavičky pro odpočinek a odpadkové koše, aby se ve vesnici udržoval pořádek.

Nejen vzhled ale i funkčnost a bezproblémové používání důležitých částí vesnice byly pro ně prioritou. Uveďme jako příklad třeba autobusovou čekárnu, která byla při každém dešti zatopená. Řešení se našlo v podobě zvýšení podlahy čekárny a následnému přemístění zastávky k této čekárně. Samozřejmostí bylo udržování či oprava veřejného osvětlení.

Jílovice se staraly i o potřeby svých obyvatel, přibyly tedy služby jako mandlování prádla a sběrna pro čištění oděvů. O vzdělání občanů se postarala velmi dobře zásobená knihovna a odborné přednášky a kurzy. Pro děti zábavné akce. (Kuchařová M. 1986)

Pošta se dočkala nové střechy a JZD postavilo novou bytovku. (Čížek J. 1989)

Jílovice požadovaly zabezpečení autobusového spoje v dopoledních hodinách, ať už kvůli různým službám či lékařům, ovšem toto bylo několikrát zamítnuto. (Čížek J. 1987)

Obec roku 1990 požádala o osamostatnění. (Čížek J. 1990)

○ **OV Rohenice**

Taktéž i Rohenice dbaly na svůj vzhled a životní prostředí jak úpravou veřejného prostranství, tak výsadbou květin, stromů a keřů. Lidé brali vesnici najednou za krásnější díky záhonům s růžemi, novým chodníkům, které schovali kanalizaci a vysazením nových stromů. (Svatoňová M. 1987)

Občanský výbor v obci dával velký důraz na každoroční čištění požární nádrže, která sloužila i ke koupání místních dětí v létě a jako kluziště a hokejové hřiště v zimě.

Nemusím ani zmiňovat různé odborné přednášky, besedy, karnevaly a spoustu dalších kulturních akcí, které v této obci byly samozřejmostí.

Opravy se dočkala budova školky, výstavba veřejného vodovodu a starodávný kostelík se zvonící z 15. století, který je dominantou Rohenic. Tímto roheničtí ale zdaleka neskončili. Na další roky byly naplánované další práce a úkoly v podobě vystavění volejbalového hřiště, postavení nových čekáren pro cestující, opravení požární zbrojnice a spoustu dalších úkolů i v podobě ochrany občanů. Prioritou bylo zvelebování životního prostředí a hlavně výchova mládeže a starostlivost o starší občany.

Členové občanského výboru byli přesvědčeni, že se jim náročné úkoly dařilo realizovat tak, jako v přecházející době. Za dobrou práci v roce 1985 byl OV Rohenice, odměněn první cenou v soutěži občanských výborů při MNV České Meziříčí. (Svatoňová M. 1987)

Na požadavek Rohenic o odklonění linky ČSAD z tratě Jaroměř – Dobruška přes Rohenice, nebyl brán zřetel. Odůvodněním toho činu bylo zdražení jízdného a opoždění spoje k dalším linkám. Tento požadavek byl taktéž v minulosti zamítnut i ve Skršicích. (Čížek J. 1987) Tento zamítnutý požadavek byl stěžejním pro obyvatele. Cesta do školy a do práce se tak stala náročnější.

V březnu roku 1990 požádala obec o osamostatnění. (Čížek J. 1990)

○ **OV Skršice**

Obec Skršice byla brána jako malá vesnice, žilo zde pouze 130 obyvatel. Kvůli velikosti vesnice a malému počtu obyvatel se ve Skršicích nedařilo uskutečňovat tolik akcí, které by si přáli. Ale i přesto se jim podařilo vykonat alespoň některé, jako například zhotovit chodníky, upravit záhony a vysázet růže. V akci „Z“ bylo zbudováno sportovní hřiště včetně tenisové zdi a jako důležitý čin bylo zbudování nové komunikace mezi Jílovicemi a Tošovem, na místě předešlé prašné cesty. Mezi velký čin patřilo postupné budování kanalizace.

Za největší zásah byla brána rekonstrukce a přestavba bývalé školy, kde dlouhou dobu fungovala jednotřídka na kulturní zařízení obce pro pořádání různých besed, přednášek a společenských akcí, která byla dokončena roku 1992. Ač vesnice měla v plánu takový velký zákrok, jako je rekonstrukce, potýkala se s malým problémem a to problémem na veřejném osvětlení. Kvůli povětrnostním podmínkám stožáry zrezivěly a obci se nepodařilo zajistit opravu, nicméně někteří občané vzali před svými domy opravu do vlastních rukou. Bohužel většina občanů ve Skršicích byla vyššího věku po kterých se vlastní iniciativa nemohla požadovat. (Frízlova J. 1987)

Pod OV Skršice spadala vesnice Tošov. Jelikož tyto dvě vesnice ležely vždy přímo vedle sebe a Tošov leží v katastrálním území Skršic, byl pro ně založen jeden občanský výbor.

Skršice se ani po roce 1990 neodpojily od Českého Meziříčí a jsou stále součástí obce, stejně jako Tošov.

○ **OV Vysoký Újezd**

OV se společně s občany obce podílel na zlepšování životního prostředí a zkrášlování obce. Stejně jako u ostatních obcí to bylo v podobě vysazování růží a celkově pěkném vzhledu obce. Vysoký Újezd taktéž patřil mezi nejmenší části střediskové obce České Meziříčí, ale i přesto se velice snažil prosazovat své zájmy a tak nebyl problém vybudovat po celé obci bezprašné komunikace, společný vodovod

a s velkou pomocí občanského výboru byla vybudována nová studna pro zajištění dostatku zdroje vody.

Na rozdíl od obce Skršice se Vysoký Újezd soustředil na podstatné věci a tudíž měl zrekonstruované a z větší části natřené sloupy veřejného osvětlení. Dalším cílem bylo vysázení nových ovocných stromů, které musely být pokáceny. Díky včasnému řešení důležitých záležitostí se Vysoký Újezd mohl pustit do vybudování hřiště na tenis, které využívali i děti. (Holeček M. 1987)

Občas se vyskytly situace, které bylo nutno řešit dodatečně, jako například výpadek pojiždné prodejny. Bohužel častý a nijak nenahraditelný výpadek, bylo v tu dobu nutno řešit alespoň formou zásobováním základních potravin v místním pohostinství. (Čížek J. 1986)

Stejně jako obec Jílovice a Rohenice, tak i Vysoký Újezd požádal o osamostatnění.

5.3.3 Pracovní příležitosti a kultura

Závody jako JZD byly nedílnou součástí vesnic, naše středisková obec měla to štěstí, že měla i velký výrobní závod - cukrovar. Mezi kulturní článek patřilo kino. Přidružené obce měly jen JZD a i to později přešlo pod České Meziříčí.

• JZD

Založení JZD bylo bráno za nejdůležitější činnost, avšak přesvědčovací akce k založení byly velmi náročné, zdlouhavé a v mnoha případech násilné.

V Českém Meziříčí bylo JZD založeno v srpnu roku 1957, v Jílovicích konkrétně 13. srpna 1957, ve Skršicích 4. září 1957 a o osm dní později, tedy 12. září 1957, také na Vysokém Újezdě. JZD v Rohenicích fungovalo již od 4. dubna 1956.

Rok 1975 byl znamením sloučení JZD České Meziříčí a Rohenice a tím vzniklo JZD „SVORNOST“ v Českém Meziříčí. Téhož roku vzniklo JZD „NOVÝ SMĚR“, které zahrnovalo Jílovice, Vysoký Újezd, Skršice a Královu Lhotu. V roce 1986 došlo

k dalšímu sloučení všech družstev v JZD „DUKLA“ se sídlem v Českém Meziříčí. (Jareš K. 1986)

V JZD se nachází rostlinná výroba, živočišná, středisko služeb a správní středisko, každé středisko má svého vedoucího, který s předsedou JZD tvoří vedení JZD.

Rostlinná výroba se soustřeďovala hlavně na pěstování cukrové řepy, kvůli místnímu cukrovaru, ale samozřejmě i obiloviny a jiné plodiny. Živočišná výroba se soustřeďovala na chov skotu, prasat a výkrm drůbeže. (Představenstvo JZD „Dukla“ 1987)

○ **Názor pamětníků na sloučení JZD na příkladu Rohenic**

JZD hospodařilo pod vedením předsedy Josefa Dubna. Hospodařilo se na rozloze 333ha převážně velmi těžké jílnaté půdy. Jelikož nebyly vybudovány moderní stavby pro živočišnou výrobu, vyplatilo se zdejším družstevníkům využít výhod označení za úpadkové družstvo, které dotovala okresní zemědělská správa Rychnov nad Kněžnou.

Jednalo se o úzké kontakty s představenstvem družstva a okresními orgány. Dosažený zisk byl proto mnohdy prohlížen na různých kulturně společenských akcích. Dokladem toho je fakt, že veškerá schůzová činnost se odehrávala v místním hostinci, jehož spolumajitel byl bývalý zakládající předseda pan Dohnal.

Samostatné družstvo Rohenice a okolní menší družstva rozhodně neměla chuť ke slučování, dalo by se říci, že byl přímo odpor ke slučování do větších celků. Hlavní důvod, proč s nechutí přistupovali na další scelování zemědělských družstev, byl hlavně v tom, že do té doby družstva investovala do svých hospodářství, která si zvelebovala a „najednou jim je chtěl někdo vzít“. Toto bylo chápáno jako politický úkon.

V případě nepodepsání smlouvy se dokonce vyhrožovalo vězením. Například zástupci JZD Rohenice poprvé smlouvu nepodepsali, poté však byli přeci jen přinuceni a napodruhé již byla smlouva podepsána.

Po sloučení družstev se začalo s budováním zemědělských staveb a došlo k zakoupení několika těžkých kloubových tahačů zn. Kirovec na provádění těžké orby. Tyto tahače však bohužel měly neúměrně vysokou spotřebu nafty. Tento nápad byl však pohromou pro přírodu, jelikož byly likvidovány veškeré remízky, potůčky a jezírka. Zcelovalo se do obrovských lánů, což vedlo k likvidaci hejn tehdy velice rozšířených koroptví a bažantů.

Hlavním motivem bylo vybudování střediskových obcí a sjednocení družstev, která měla „spět k blahobytu a mohla se ukazovat zahraničním přátelům“. Okolní družstva se zvelebovala podle konexí, podle toho kdo byl větší „kamarád“ s vedoucím družstva.

- **Cukrovar**

Cukrovar v Českém Meziříčí byl po Hrochově Týnci největším závodem ve východočeském kraji. (Vedení VČC České Meziříčí 1986)

I přes velmi vysoké stáří budovy cukrovaru, zde byly výrobní fondy v rámci cukrovarnického průmyslu nejmodernější. Produkty v exportní kvalitě dosahovali $\frac{3}{4}$ celkových vyrobených produktů. Pro tento podnik nebylo problémem plnit kapacitní normy na 101,7% a umísťovat se na prvních místech v podnikových a oborových soutěžích. Nezapomínali zde však ani na kvalitu životního prostředí a do svých programů zapojovali i pomoc lesům. Znamenal spoustu pracovních příležitostí nejen pro obyvatele Českého Meziříčí a přidružených obcí, ale o pro obyvatele obcí vzdálenějších. (Uhlíř 1994)

Takto velký a výkonný podnik obci České Meziříčí více zviditelnil oproti ostatním přidruženým obcím.

- **Kino**

V obci České Meziříčí bylo v tu dobu považováno, jako jedna z hlavních kulturních atrakcí, místní kino. Každý měsíc byl vydáván nový program. Pouštěly se zde večerní filmy, odpolední představení pro děti a konaly se zde pravidelné koncerty.

Mezi velmi doporučovaný film této doby patřil, 13. a 14. září 1986 pouštěný snímek, Vesničko má středisková. Vstupné se pohybovalo od 5 do 10 Kčs. Kino sloužilo nejen jako kulturní vložka ale také pro zasedání MNV.

5.4 Zhodnocení vývoje

5.4.1 Situace po roce 1990

V prosinci roku 1990 nastoupilo nové zastupitelstvo v obci České Meziříčí, které muselo hned ze začátku vyřešit otázky týkající se vypořádání s osamostatněnými obcemi a to Rohenice, Jílovice a Vysoký Újezd. Vesnice Skršice a Tošov zůstaly nadále částí obce české Meziříčí.

Ve všech obcích se po osamostatnění nově zvolila zastupitelstva, která byla přesvědčena o tom, že jejich podíl na majetkovém přínosu byl v minulých letech nedostačující. Žádali tedy vyrovnání. (Panenka J. 1991)

Bylo nutné provést majetkové zjištění, které ve výsledku ukázalo, že největší přírůstky nebyly v obci České Meziříčí, ale v obcích odcházejících a obec České Meziříčí měla přírůstků nejméně. Na základě tohoto zjištění se ustanovil závěr o nepřevádění žádného majetku z Českého Meziříčí do jiných obcí. (Panenka J. 1991)

Jednotná zemědělská družstva přešla, kvůli centrálně plánovanému systému ekonomiky na tržní systém hospodaření, na družstva podle mezinárodně uznávacích principů a začal se řešit jejich další vývoj. Vytvořily se znovu vlastnické vztahy v zemědělství. Žadatelé, původní majitelé, zažádali o navrácení lesní půdy či o vyčlenění zemědělské půdy. Pozemky byly na základě písemných dohod předány do vlastního užívání.

6. Diskuze

V bakalářské práci bylo, po prvotním seznámení s problematikou z odborných zdrojů, řešeno, jak se jednotlivé obce vyvíjely pod hlavní střediskovou obcí od doby, kdy se sídla přidružila k hlavní střediskové obci a taktéž od roku 1982, kdy bylo České Meziříčí určeno střediskovou obcí.

Existuje mnoho názorů na uzákonění střediskové soustavy obcí. Jedni tvrdí, že tento čin byl velice špatný a měl za následek zvelebování pouze hlavní střediskové obce na úkor přidružených sídel. Všechny investice směřovaly do střediskové obce, kde se stavěly nové domy, sportovní a kulturní objekty. Středisková obec se celkově zvelebovala na úkor ostatních obcí, které chřadly. Jiné názory a spekulace tvrdí pravý opak. A to, že přidružením obcí pod větší se zabránilo zániku sídel, která by se sama o sebe nedokázala postarat. Tedy že středisková soustava obcí vlastně přinesla užitek, záchranu do té doby málo prosperujících a krachujících obcí, které najednou měly, díky větší střediskové obci, veškeré k životu potřebné služby na dosah ruky. Nemůžeme odsoudit ani jeden tento názor, pro některé obce to byla jistě záchrana, jiným to však také uškodilo.

V mé práci se v případové studii zaměřuji na konkrétní střediskovou obec České Meziříčí. Této obci počet obyvatel, jako jeden z hlavních ukazatelů, po dobu střediskové soustavy obcí klesal. Na druhou stranu zde ale, díky výstavbě bytovek či zdravotního střediska stoupal počet domů a ten pokračoval v růstu i po zrušení střediskové soustavy obcí. V této hlavní obci se během této doby stavělo zdravotní středisko, zvelebovala se obec co se týče vzhledu, vystavělo se zde tenisové hřiště, kuželna a opravovala se škola, školka i cukrárna. Podle těchto aktivit by kdekdo mohl říci, že je tedy potvrzeno, že veškeré finance byly směřovány do Českého Meziříčí, tedy do střediskové obce. Bylo zde kino, velký závod v podobě cukrovaru a taktéž sídlo JZD. Tato obec však byla větší, než všechny okolní a bylo logické, že se zde toto vše mohlo nacházet. Z mého šetření však vyplývá, že mínění o zaostávání ostatních obcí na úkor Českého Meziříčí není oprávněné.

Obci Rohenice počet obyvatel stoupal až do doby zrušení střediskové soustavy a i počet domů, které se v této obci stavěly, stále rostl. Kladl se zde také důraz na celkový vzhled obce, proběhlo čištění požární nádrže, která místním v létě sloužila jako koupaliště, v zimě potom jako kluziště. Taktéž se opravovala školka, kostel se zvonící a budoval se zde vodovod. Nekonal se zde tak velké akce jako v Českém Meziříčí, ale na velikost obce se toho, dle mého šetření, udělalo mnoho a rozhodně nelze tvrdit, že by obec strádala. Obci Jílovice počet obyvatel klesal již předtím, než se přidružila k Českému Meziříčí. Následně po přidružení počet domů naopak začal stoupat. Taktéž jako v Rohenicích se zde konalo nespočet akcí. Od zvelebování vzhledu obce, přes opravu střechy pošty nebo výstavby autobusové čekárny. Založily se tu služby pro obyvatele v podobě mandlu, čištění oděvů a také dobře zásobené knihovny. Podobně tomu bylo i u Vysokého Újezdu, kde počty obyvatel klesaly i v minulosti a počty domů začaly stoupat teprve po přidružení obce. Vystavěla se zde nová komunikace, hřiště na tenis, byl vyřešen problém s veřejným osvětlením a byly vyřešeny výpadky dojezdů pojízdné prodejny. Lze jen těžko říci, jak by tomu bylo, kdyby se tyto obce nepřidružily k Českému Meziříčí, ale můžeme jasně říci, že obce rozhodně po přidružení nijak nestrádaly. Investice byly vkládány i na jejich akce a úkony. I přes toto všechno jednotlivé obce samozřejmě byly nespokojené a po zrušení střediskové soustavy osídlení žádaly o majetkové vyrovnání. Při konaném majetkovém vyrovnání, jak už bylo zmíněno výše, se však nezávislým zkoumáním zjistilo, že majetek byl rozdělován spravedlivě mezi obce a tudíž nebylo nutné žádné finanční vyrovnání řešit a obcím jakékoliv investice vracet, splácet či jinak vyrovnat.

Vesnice Skršice a Tošov mají velmi podobné osudy. Počet obyvatel klesal před i po založení střediskové soustavy, počty domů však naopak po přidružení stouply. Jelikož tato dvě sídla byla vždy velmi malá, s malým počtem obyvatel, nebylo na místě zde budovat služby, které obyvatele měli na dosah ruky v blízké obci České Meziříčí. Vystavěla se zde komunikace. Zlepšil se vzhled obce. Vybuodovala kanalizace a ve Skršicích se rekonstruovala škola na kulturní zařízení pro pořádání besed a kulturních akcí. Názor, že se tyto obce v době střediskové soustavy obcí, kdy spadaly pod České Meziříčí, neměly špatně, naopak přidružení zastavilo jejich zánik, potvrzuje

fakt, že po zrušení střediskové soustavy obě obce zůstaly nadále součástí Českého Meziříčí.

Tato bakalářská práce na základě zjištěných skutečností tedy střediskovou soustavu obcí nemůže odsoudit, naopak, i přes nedostatky tohoto systému objektivně přidruženým obcím prospěl. Je jisté, že obyvatelé obcí si mohli připadat ukřivdění, ale rozhodně k tomu neměli důvod. Jejich malé obce se taktéž zvelebovaly a to v mnoha případech pomocí nemalých finančních prostředků. A v neposlední řadě dvě nejmenší vesnice byly, podle mého názoru zcela jistě, zachráněny před zaniknutím.

7. Závěr

Tato práce se zabývala systémem osídlení, regionální politikou a střediskovou soustavou obcí. Celá problematika byla podrobně přiblížena na základě odborné literatury a nadále řešena ve vybraném zájmovém území v Královehradeckém kraji, v tehdejší okrese Rychnov nad Kněžnou, stejném pro všechny obce. V dnešní době se však již dvě obce nacházejí v okrese Hradec Králové. Po prvotním seznámení s obcemi a jejich polohou znázorněnou na přiložených mapách, se v práci nachází grafy znázorňující vývoj jednotlivých sídel jak v počtu obyvatel, tak v počtu domů.

Hlavní část práce tvoří studie o vývoji, investicích, stavbách, událostech a akcích v jednotlivých obcích v letech, kdy se obce připojily k obci České Meziříčí, která byla roku 1982 stanovena jako obec středisková. V této části je řešena také úzce souvisící zemědělská výroba, která byla realizována tehdejšími JZD, která se taktéž slučovala a to jak před započítáním období střediskování, tak i později v rámci slučování obcí. Vše je doplněno o názory pamětníků, kteří byli u zakládání těchto družstev. Na konci práce následuje krátké zhodnocení situace po roce 1990.

Práce měla za cíl zjistit, zda středisková soustava obcí měla pozitivní či negativní dopad na přidružená sídla. I přes nespočet různých názorů a argumentů jsem ve své analýze, která čerpala z regionální literatury a nestranných statistických čísel, dospěla k názoru, že negativní dopad střediskování a slučování na přidružená sídla mohu jasně vyloučit. Pro ještě přesnější posouzení by bylo vhodné přímé porovnání

účetních dokladů a výkazů, nicméně se potvrdilo, že veškeré doklady z této doby jsou již skartovány.

Podle výše uvedených dostupných údajů a i dle faktického nulového vypořádání obcí po jejich oddělení, je však evidentní, že středisková soustava obcí v zájmovém území, neměla za následek soustředění zájmu a financí pouze na hlavní střediskovou obec, ale měla i značně kladný přínos pro obce přidružené.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

Literární zdroje:

1. ANONYMUS., Zemědělské družstvo České Meziříčí informuje.
2. Hlas obce 0: 11 – 12.
3. BAREŠOVÁ M., BROUZA E., ČÍŽEK J., HOLUB A., FRYNTA J., JANEČEK V., JAREŠ K., KÁBRT Z., KROUPA J., MAISER A., NĚMEČEK J., ONDRÁK M., PODOLNÍK F., PTÁČEK-DOBRUŠSKÝ J., SŮVA J., SVATOŇOVÁ M., 1986: Sborník z dějin a současnosti střediskové obce České Meziříčí. MNV České Meziříčí, České Meziříčí. 148 s.
4. BLAŽEK B., 2004: Venkovy: anamnéza, diagnóza, terapie. ERA. Brno. 184 s.
5. BUKAČ K., 1987: Občanské výbory se představují .... Náš život 7: 7.
6. ČÍŽEK J., 1986: Zpráva o činnosti rady MNV České Meziříčí konaná dne 4. září 1986 – jednání rady MNV od posledního plenárního zasedání tj. 19.6.1986. Náš život 3: 3 – 5.
7. ČÍŽEK J., 1987: Nad kronikou obce ČESKÉ MEZIRÍČÍ. Náš život 5: 15 – 17.
8. ČÍŽEK J., 1987: Plenární zasedání MNV České Meziříčí. Náš život 5: 5 – 7.
9. ČÍŽEK J., 1987: Z jednání pléna MNV České Meziříčí. Náš život 8: 5 – 6.
10. ČÍŽEK J., 1988: Informace z plenárního zasedání MNV České Meziříčí.
11. Náš život 9: 6 – 8.
12. ČÍŽEK J., 1988: Zpráva pro plenární zasedání MNV České Meziříčí konané dne 8.září 1988 o plnění volebního programu Národní fronty a úkolech letošního roku. Náš život 16: 8 – 11.
13. ČÍŽEK J., 1989: Zpráva o plnění volebního programu Národní fronty do roku 1988. Náš život 18: 9 – 10.
14. ČÍŽEK J., 1989: Charakteristika střediskové obce České Meziříčí dle složení obyvatel. Náš život 21: 4 – 5.
15. ČÍŽEK J., 1989: Plnění volebního programu Národní fronty a úkolů stanovených na rok 1989 ve střediskové obci české Meziříčí za období ke dni 30. srpna 1989. Náš život 22: 6 – 9.
16. ČÍŽEK J., 1990: Usnesení z plenárního zasedání MNV České Meziříčí dne 1.3.1990. Náš život 26: 3 – 7.

17. DAMBORSKÝ M., 2006: Vztahy regionální politiky, územního plánování, regionálního, územního a prostorového rozvoje. In: PATOKA J., TUNKA M., DAMBORSKÝ M., MAIER K., BURDYCH B., PRUKNEROVÁ M., FINKA M., TVRDOŇ J. (eds): „Prostorový rozvoj a plánování jako společné téma regionální politiky, územního plánování a evropské integrace“. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha: 13 – 18
18. DEITERS J., 1998: Revize koncepce střediskové soustavy. Urbanismus a územní rozvoj 1: 41 - 48
19. FRÍZLOVÁ J., 1987: Občanský výbor se představuje Skršice. Náš život 5: 8 – 9.
20. HAMPL M., 2005: Grafická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. DemoArt. Praha. 147 s.
21. HAMPL J., GARDAVSKÝ V., KÜHNL K., 1987: Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova. Praha. 255 s.
22. HOLEČEK M., 1987: Občanské výbory se představují ..... Náš život 6: 12 – 13.
23. HRŮZA K., 1960: Česká města. Československých výtvarných umělců. Praha. 214 s.
24. HRŮZA J., 1977: Slovník soudobého urbanismu. Odeon. Praha. 341 s.
25. HRŮZA J., 1996: Vývoj urbanismu II. ČVUT. Praha. 327 s.
26. HRŮZA J., ZAJÍC J., 1965: Teorie měst. Československá akademie věd. Praha. 137 s.
27. JAREŠ K., 1986: Rok 1921 – Založení Komunistické strany Československa v Českém Meziříčí. Náš život 1: 5 – 8.
28. Kolektiv autorů Českého statistického úřadu., 2006: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. I. díl. Český statistický úřad. Praha. 759 s.
29. KOUDELKA F., 1990: Byty a bydlení jako jeden z činitelů rozvoje venkovského osídlení. In: RYŠAVÝ Z. (ed): Problémy rozvoje venkovského osídlení malých a středně velkých měst Československa a jejich demografické struktury. Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha: 173 – 182.
30. KUCHAROVÁ M., 1986: Občanské výbory se představují: „Jílovice“. Náš život 3: 8 – 9.
31. MAIER K., 1993: Územní plánování. České vysoké učení technické. Praha. 85 s.
32. MAIER K., 2000: Územní plánování. České vysoké učení technické. Praha. 85 s.
33. MAIER K., HEXNER M., KIBIC K., 1998: Urban Development of Prague: History and present issues. České vysoké učení technické. Praha. 141 s.

34. MAIER K., 2006: Prostorový rozvoj a plánování jako společné téma regionální politiky, územního plánování a evropské integrace. In: PATOKA J., TUNKA M., DAMBORSKÝ M., MAIER K., BURDYCH B., PRUKNEROVÁ M., FINKA M., TVRDOŇ J. (eds): „Prostorový rozvoj a plánování jako společné téma regionální politiky, územního plánování a evropské integrace“. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha: 19 – 24
35. MARSHALL T., 2013: Regional planning beyond England: lessons for the future. In: SWAIN C., MARSHALL T., BADEN T. (eds): English regional planning 2000-2010. Routledge, Abingdon: 160 – 174. ex. Glasson J., 2010: The states of regional planning and regional planning in the state. In: ALEXANDER I., GRIEVE S., HEDGCOCK D. (eds): Planning Perspectives form Western Australia: a reader in theory and practice, Perth, WA:Fremantle Press, pp. 172 -190
36. MNV České Meziříčí, 1986: Orgány Místního národního výboru v Českém Meziříčí, které byly zvoleny na 1. ustavujícím plenárním zasedání dne 19. června 1986. Náš život 2: 3 - 4.
37. MNV České Meziříčí, 1986: Přehled hlavních akcí navrhovaných do volebního programu NF na léta 1986-1990. Náš život 0: 4 - 7.
38. NĚMEC J., 1992: Urbanistické plánování regionů. České vysoké učení technické. Praha. 96 s.
39. NĚMEČEK V., 2013: Pohledy do hasičské minulosti. Obecní úřad České Meziříčí. České Meziříčí.
40. Obecní úřad., 2010: České Meziříčí v zrcadle dějin a současnosti II. Obecní úřad české Meziříčí, České Meziříčí. 39 s.
41. OV číslo 6., 1987: Občanské výbory se představují..... Náš život 8: 9 – 10.
42. Občanský výbor J. Fučíka., 1987: „Občanské výbory se představují“!. Náš život 9: 8-9.
43. PADDISON R., 2001: Handbook of urban studies. Sage Publications. London. 494 s.
44. PANENKA J., 1991: Informace o práci obecního zastupitelstva. Hlas obce 1: 1 – 2.
45. PANENKA J., 1991: Informace o práci obecního zastupitelstva a obecního úřadu v roce 1991. Hlas obce 0: 3 – 10.
46. PANENKA J., 1992:Úpravy a práce obecního úřadu. Hlas obce 2: 1 – 3.
47. PEJSAROVÁ J., 2002: Nová regionální politika. DaDa. Praha: 91 s.
48. PERLÍN R., HUPKOVÁ M., 2010: Venkovy a venkované. MMR ČR. Praha: 11 s.

49. POSTRÁNECKÝ J., 1990: Funkce malých venkovských sídel v systému osídlení ČSR: současnost a perspektiva. In: RYŠAVÝ Z. (ed): Problémy rozvoje venkovského osídlení malých a středně velkých měst Československa a jejich demografické struktury. Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha. 109 – 114.
50. Představenstvo JZD „Dukla“ české Meziříčí, 1987: „Okénko našich závodů, JZD .....“. *Náš život* 4: 12- 14.
51. REDAKČNÍ RADA, 1986: Vážení spoluobčané(úvod). *Náš život* 0: 1-2.
52. RŮŽKOVÁ J., MORÁVKOVÁ Š., ŠKRABAL J., JUNGOVÁ G., PAVLÍKOVÁ M., 2005: Statistický lexikon obcí České Republiky 2005. Ottovo nakladatelství. Praha. 1358 s.
53. SMILKOVÁ J., ŠEFRNA L., 2010: Uncoordinated new retail development and its impact on land use and soils: A pilot study on the urban fringe of Prague, Czech Republic. *Landscape and Urban Planning* 94/2: 141 - 148
54. SMOLA M., 1987: Životní prostředí je věcí náš všech.. *Náš život* 7: 1.
55. SVATOŇ V., 2004: Rohenice. Obecní úřad Rohenice. Rohenice. 53 s.
56. SVATOŇ V. et VILIKOVSKÁ I., 2002: České Meziříčí v zrcadle dějin a současnosti. Obecní úřad České Meziříčí, České Meziříčí. 47 s.
57. SVATOŇOVÁ M., 1987: Občanské výbory se představují: „Rohenice “. *Náš život* 4: 10 – 11.
58. TEITZ M., 2009: Reflections and Research on the U.S. Experience. In: BIRCH E. (ed): *The urban and regional planning reader*. Routledge. Abindon. 67 – 74.
59. TISDALE H., 1942: The process of urbanisation. ex. CHAMPION T., 2001: Urbanization, Suburbanization, Counterurbanization and Reurbanization. In: PADDISON R. (ed): *Handbook of urban studies*. Sage Publications, London: 143 – 161
60. UHLÍŘ J., 1994: Jasenná. Obec Jasenná. Jasenná. 304 s.
61. VÁGNER S., 1982: Sídelní struktury. Nakladatelství technické literatury. Praha.
62. Vedení VČC České Meziříčí, 1986: Závody, podniky a JZD se představují. *Náš život* 3: 10 - 11.
63. Vedení ZŠ České Meziříčí., 1987: Ohlédnutí se za školním rokem 1986 – 1987. *Náš život* 8: 1.
64. VILIKOVSKÁ I., 2000: Almanach k 120. výročí založení Sboru dobrovolných hasičů v Českém Meziříčí. Obecní úřad České Meziříčí. České Meziříčí.

65. ZEMKO J., HRUŠKA E., PAŠIAK J., KUSÝ I., GAJDOŠ P., 1984: Územný a sociálny rozvoj sídel. VEDA Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, Bratislava. 303 s.

Internetové zdroje:

1. Autonomie a spolupráce: dôsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990. VAJDOVÁ Z., ČERMÁK D., ILLNER M., [online]. © 2006. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006 [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/239_SS_06_02.pdf
2. Cukrovary TTD: Cukrovar České Meziříčí. [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.cukrovarytttd.cz/vyroba/zavody/cukrovar-ceske-mezirici/>
3. Český úřad zeměměřický a katastrální: Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. © 2013. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/>
4. Český statistický úřad: Česká republika od roku 1989 v číslech [online]. © 2013. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989
5. Český statistický úřad: Obce Královéhradecka 2013 [online]. © 2013 [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajp/521317-13-xh>
6. Český statistický úřad: Města a obce [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: http://www.czso.cz/xh/redakce.nsf/i/mesta_a_obce
7. Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Královéhradecký kraj - analýza výsledků [online]. © 2014 [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajp/524135-13-xh>
8. Český statistický úřad: Vývoj počtu obcí v České republice podle krajů (stav k 1.1.) [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0201.pdf
9. Český statistický úřad: Vývoj v letech 1970–2011 [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z:
[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/DC00446E74/\\$File/52413513a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/DC00446E74/$File/52413513a8.pdf)
10. Dějiny Zemí koruny České v datech. ČAPEK F., [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z:
http://www.fk.mysteria.cz/zajimavosti/dejiny_zemi_c_koruny.pdf
11. Geoinovace: Vývoj sídelních struktur [online]. © 2010–2014 [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://geoinovace.geogr.muni.cz/vyvoj-sidelnich-struktur>

12. Mapy [online]. © 2011 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.mapy.cz/>
13. Možnosti využití střediskové soustavy osídlení?. KALECKÝ L., [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: http://geography.cz/wp-content/uploads/2012/02/Mo%C5%BEnosti-uplatn%C4%9Bn%C3%AD-SSO_Kaleck%C3%BD.pdf
14. Oficiální stránky Obce české Meziříčí. [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.ceskemezirici.cz/web/>
15. Obec Jílovice. [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.obec-jilovice.cz/>
16. Obec Rohenice. [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.rohenice.cz/>
17. Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869: Statistické údaje za základní územní jednotku (ZUJ) 576212 - České Meziříčí. [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/obydomy?openform&:576212>
18. Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869: Statistické údaje za základní územní jednotku (ZUJ) 576352 - Jílovice. [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/obydomy?openform&:576352>
19. Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869: Statistické údaje za základní územní jednotku (ZUJ) 548669 - Rohenice. [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/obydomy?openform&:548669>
20. Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869: Statistické údaje za základní územní jednotku (ZUJ) 548677 - Vysoký Újezd. [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/obydomy?openform&:548677>
21. Regionaler Planungsverband Oberes Elbtal/ Osterzgebirge: Regionalplanung [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://www.rpv-elbtalosterz.de/index.php?id=regionalplanung>
22. Spisy Zeměpisného sdružení: Sídla jako prvky sídelní struktury Česka. BÍNA J., [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z: <http://spizem.sweb.cz/cislo29.htm>
23. Středisková soustava osídlení: moderní utopie, nebo tradiční nástroj uspořádání prostoru?. KALECKÝ L., [online]. © 2014. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6544450>

24. Vláda české republiky: USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 14. července 1993 č. 387 o zrušení některých usnesení vlády [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z:
http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/1368212798FEACFAC12571B6006BBA71
25. Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky: Regionální politika a regionální rozvoj v ČR [online]. © 2013 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z:
<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js13/geograf/web/pages/09-regionalni-politika.html>
26. Výroční zpráva: Základní škola České Meziříčí, okres Rychnov nad Kněžnou. [online]. [cit. 2014-03-25].
Dostupné z:
<http://www.ceskemezirici.cz/web/dokumenty/soubory/skola/zkladn%20kola.pdf>

Zákony a předpisy:

1. Zákon č.50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, zrušen od 1. 1. 2007.
2. Zákon č.128/2000 Sb. § 1, o obcích, v platném znění.
3. Zákon č.128/2000 Sb. § 27, o obcích, v platném znění.
4. Zákon č.248/2000 Sb. § 14, o podpoře regionálního rozvoje, v platném znění.
5. Předpis č.109/2001 Sb., Úplné znění zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, jak vyplývá z pozdějších změn.
6. Předpis č.347/1997 Sb., Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

9. Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapové přílohy

Mapa 1: Východočeský kraj

Mapa 2: Výřez Východočeského kraje s okresy a zvýrazněním zájmových obcí

Mapa 3: Mapa plánu rozvoje

Příloha č. 2: Fotodokumentace

Obr. 1: Kategorizace středisek

Obr. 2: Půdorys návěsí obce – České Meziříčí

Obr. 3: Půdorys silniční obce – Rohenice

Obr. 4: Vymezení venkova podle OECD

Obr. 5: Vymezení venkova podle podílu ekonomicky aktivních v zemědělství

Obr. 6: Určení Českého Meziříčí střediskovou obcí

Obr. 7: JZD

Obr. 8: Instalace místního rozhlasu

Obr. 9: Účast na zasedání MNV

Obr. 10: Zasedání MNV

Obr. 11: Cukrárna České Meziříčí

Obr. 12: Cukrárna České Meziříčí dnes

Obr. 13: Kostel v Českém Meziříčí

Obr. 14: Kostel v Českém Meziříčí dnes

Obr. 15: Mateřská školka Rohenice

Obr. 16: Mateřská školka Rohenice dnes

Obr. 17: Mateřská školka České Meziříčí

Obr. 18: Mateřská školka České Meziříčí dnes

Obr. 19: Obecní úřad České Meziříčí

Obr. 20: Obecní úřad České Meziříčí dnes

Obr. 21: Zdravotní středisko České Meziříčí

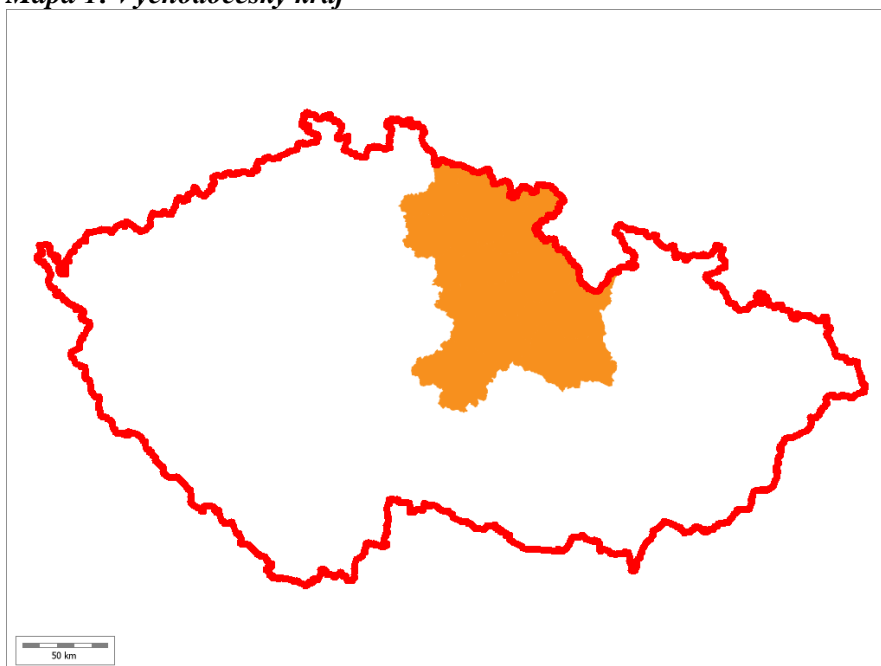
Obr. 22: Část základní školy

Obr. 23: Cukrovar

- Obr. 24: Bývalý statek ostrov – Semos
- Obr. 25: Kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli – Rohenice
- Obr. 26: Zvonice v Rohenicích
- Obr. 27: Sportovní vyžití v Rohenicích
- Obr. 28: Obecní úřad Jílovice
- Obr. 29: Tenisový kurt Jílovice
- Obr. 30: Hostinec Skršice
- Obr. 31: Zvonice ve Skršicích
- Obr. 32: Rybník v Tošově
- Obr. 33: Část vesnice Tošov
- Obr. 34: Kostel Vysoký Újezd

Mapové přílohy

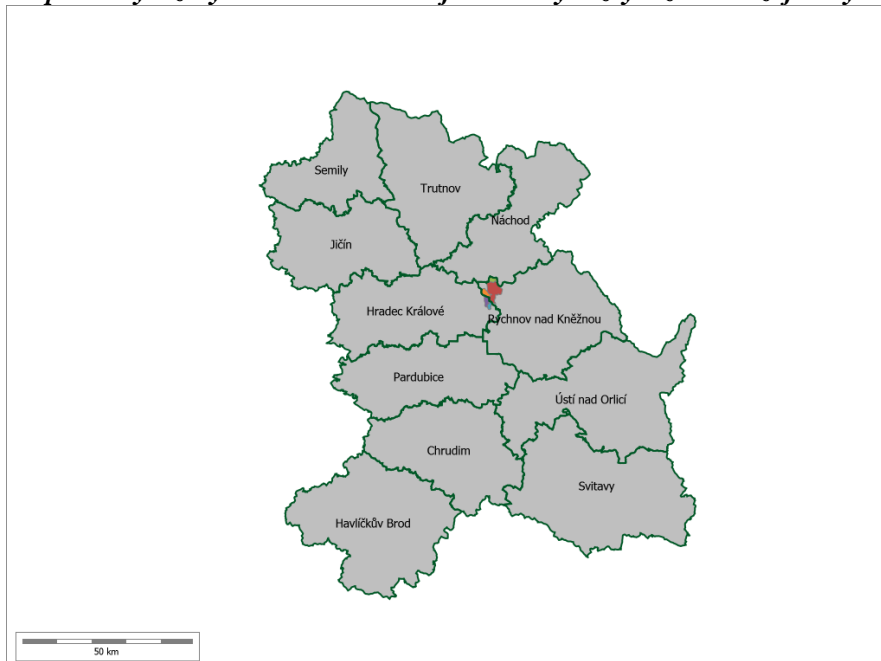
Mapa 1: Východočeský kraj

Zdroj: vlastní práce nad daty z ČÚZK

Umístění Východočeského kraje, před uzákoněním 14 krajů v České republice.

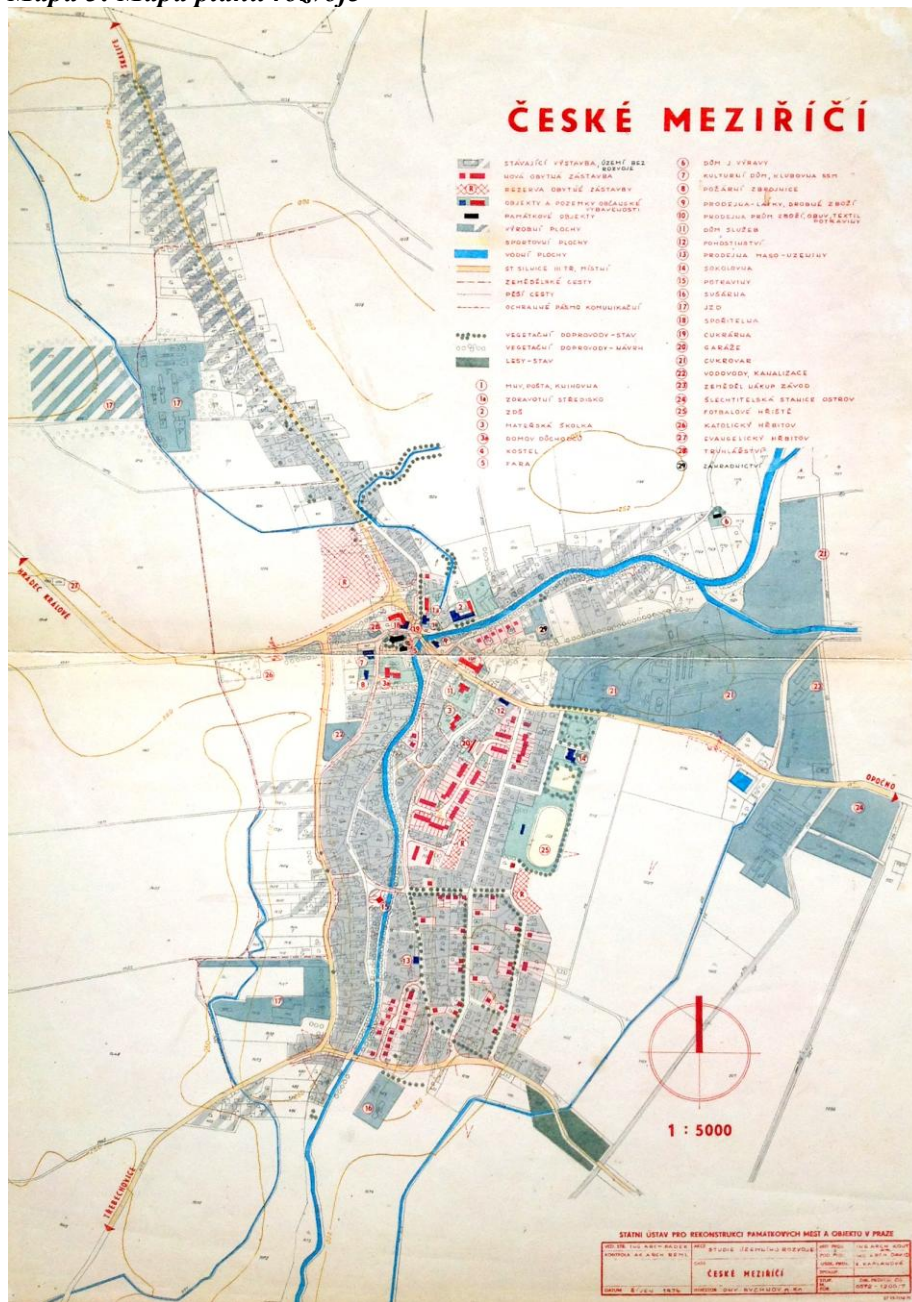
Mapa 2: Výřez Východočeského kraje s okresy a zvýrazněním zájmových obcí

Zdroj: vlastní práce nad daty z ČÚZK

Východočeský kraj s ukázkou umístění zájmových obcí v nynějších okresech.

Mapa 3: Mapa plánu rozvoje

Zdroj: archiv obce Česká Meziříčí

Výkres plánu rozvoje obce Česká Meziříčí pro studii územního rozvoje. Tento plán pochází z roku 1974 a měl za úkol znázornění návrhu zástavby nových domů. Tedy předpokládané investice do obce Česká Meziříčí.

Fotodokumentace

Obr. 1: Kategorizace středisek

Zdroj: vlastní práce nad daty z HAMPL J., GARDAVSKÝ V., KÜHNL K., 1987: Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova. Praha.

Na výřezu mapy se nacházejí významná střediska, mezi která mé zájmové obce nespada. Pro přehled přiblížení umístění zájmových území slouží červené tečky a vztahy mezi nimi naznačují černé čáry spojující zájmová území.

Obr. 2: Půdorys návěsí obce – České Meziříčí

Mapy [online]. © 2011 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.mapy.cz/>

Obrázek této mapy nám krásně ukazuje jak je České Meziříčí typickým případem návěsí obce. Uprostřed můžeme vidět návěs, kde se odehrává veškerý společenský a kulturní život obce. Od této návěsi se dále rozebíhají obydlené ulice.

Obr. 3: Půdorys silniční obce – Rohenice

Mapy [online]. © 2011 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.mapy.cz/>

Obec Rohenice je naopak příkladem silniční obce, kde se veškeré domy rozprostírají podél komunikace.

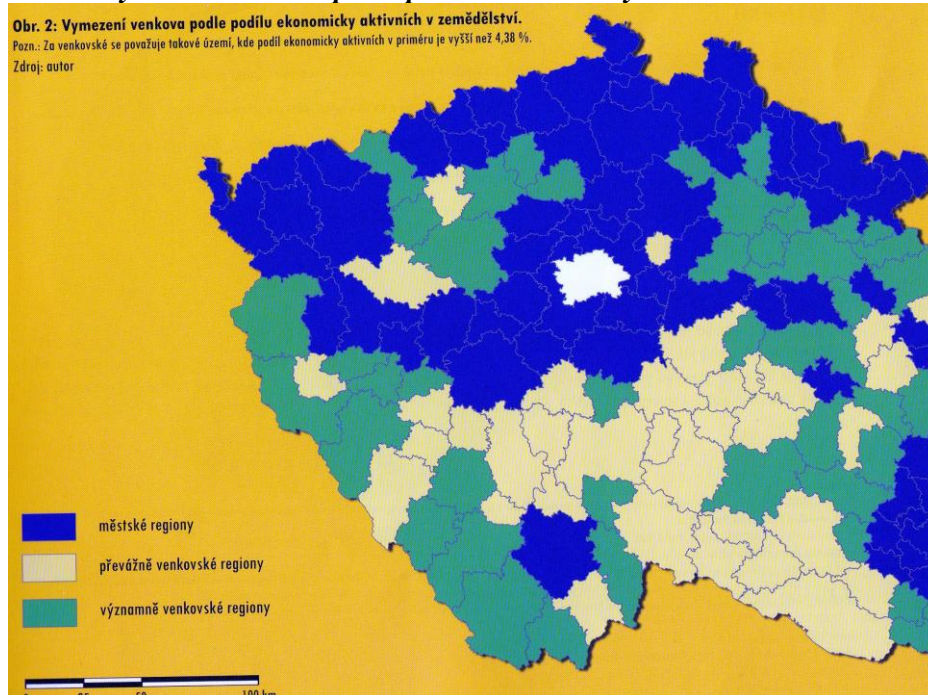
Obr. 4: Vymezení venkova podle OECD

Zdroj: PERLÍN R., HUPKOVÁ M., 2010: Venkovy a venkované. MMR ČR. Praha.

Podle výřezu mapy můžeme zjistit, že mé vybrané území zapadá do kategorie významně venkovské regiony. Venkovské území se vyznačuje hranicí pod 150 obyvatel/km².

Obr. 5: Vymezení venkova podle podílu ekonomicky aktivních v zemědělství

Zdroj: PERLÍN R., HUPKOVÁ M., 2010: Venkovy a venkované. MMR ČR. Praha.

I dle vymezení venkova podle podílu ekonomicky aktivních v zemědělství mé zájmové území spadá do výrazně venkovských regionů. Venkovské jsou ty, které mají aktivitu vyšší než 4,38%.

Obr. 6: Určení Českého Meziříčí střediskovou obcí

České Meziříčí bylo usnesením plenárního zasedání Vč KNV č. 3 ze dne 25. listopadu 1981 jako jediná obec okresu Rychnov nad Kněžnou určeno obcí střediskovou s platností od 1. 7. 1982.

Zdroj: BAREŠOVÁ M., BROUZA E., ČÍŽEK J., HOLUB A., FRYNTA J., JANEČEK V., JAREŠ K., KÁBRT Z., KROUPA J., MAISER A., NĚMEČEK J., ONDRÁK M., PODOLNÍK F., PTÁČEK-DOBRUŠSKÝ J., SŮVA J., SVATOŇOVÁ M., 1986: Sborník z dějin a současnosti střediskové obce České Meziříčí. MNV České Meziříčí, České Meziříčí.

Doložení skutečnosti o určení Českého Meziříčí střediskovou obcí.

Obr. 7: JZD

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie přibližně 1985

Obr. 8: Instalace místního rozhlasu

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie přibližně 198

Budova JZD v Českém Meziříčí, sídlo všech sloučených JZD do JZD „DUKLA“.
Na pravé fotografii je zaznamenána instalace místního rozhlasu v Českém Meziříčí.

Obr. 9: Účast na zasedání MNV

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý

Obr. 10: Zasedání MNV

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý

Zasedání Místního národního výboru v Českém Meziříčí se vždy konalo v místním kině.
Účastníci zasedání seděli v hledišti kina a mohli vznášet námítky a připomínky
k projednávaným skutečnostem.

Obr. 11: Cukrárna České Meziříčí

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie přibližně 1987

Obr. 12: Cukrárna české Meziříčí dnes

Foto: vlastní sbírka

Porovnání vývoje domu s cukrárnou v Českém Meziříčí. Tento dům se po mnoha letech téměř nezměnil. Na původní fotografii, vzniklé přibližně po roce 1987, se vedle cukrárny na pravé straně nacházela Česká Spořitelna. V roce 1987 prošla budova cukrárny renovací a od té doby vypadá stále stejně. Spořitelnu však nahradila jiná firma.

Obr. 13: Kostel České Meziříčí

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie 1971

Obr. 14: Kostel České Meziříčí dnes

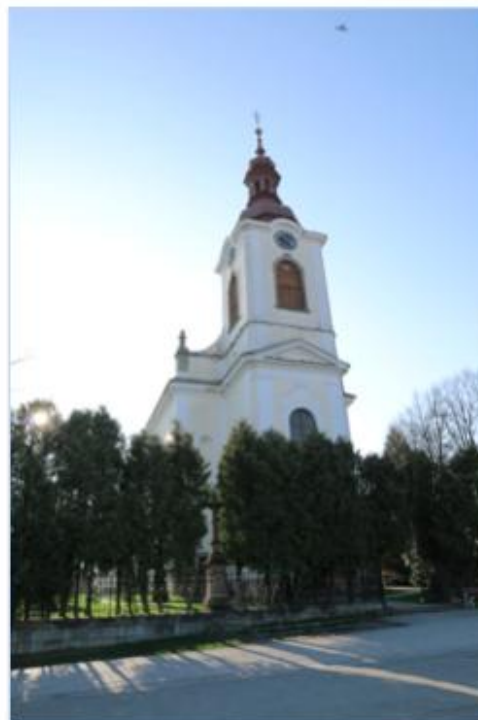

Foto: vlastní sbírka

I kostel v Českém Meziříčí se nezměnil. Od opravy v roce 1971 vypadá stále stejně.

Obr. 15: Mateřská školka Rohenice

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie přibližně 1980

Obr. 16: Mateřská školka Rohenice dnes

Foto: vlastní sbírka

Mateřská školka v Rohenicích se od roku 1974, kdy byla uvedena do provozu, taktéž mnoho nezměnila. Došlo pouze k malým úpravám v podobě výměny oken a nové fasády. Interiér však prošel postupem doby velkou modernizací.

Obr. 17: Mateřská školka České Meziříčí

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie přibližně 1986

Obr. 18: Mateřská školka České Meziříčí dnes

Foto: vlastní sbírka

Za mateřskou školkou v Českém Meziříčí se nachází opravené a propracované dopravní hřiště s prolézačkami a domečky. Také uvnitř školka prošla rekonstrukcí tak, aby děti tuto školku s radostí navštěvovaly. V exteriéru proběhla výměna oken a nová fasáda, jiné radikální změny se zde však nekonaly.

Obr. 19: Obecní úřad České Meziříčí

Foto: Archiv obce České Meziříčí, autor neznámý
rok pořízení fotografie přibližně 1986

Obr. 20: Obecní úřad České Meziříčí dnes

Foto: vlastní sbírka

Kromě nové fasády obecní úřad neprošel velkými změnami. Okolí obecního úřadu se však velice proměnilo, vysazené stromy a nově vybudovaná zastávka autobusu napomohly zlepšit vzhled obce.

Obr. 21: Zdravotní středisko České Meziříčí

Foto: vlastní sbírka

Obr. 22: Část základní školy

Foto: vlastní sbírka

Zdravotní středisko České Meziříčí dobudované po zrušení střediskové soustavy obcí na fotografii vlevo. Na pravé fotografii se nachází část základní školy, která pokračuje směrem do zadní části. Před budovou školy stojí pomník padlým ve světové válce.

Obr. 23: Cukrovar

Zdroj Foto: Oficiální stránky obce České Meziříčí

Obr. 24: Bývalý statek Ostrov – Semos

Foto: vlastní sbírka

Fotografie cukrovaru v Českém Meziříčí ukazuje, jak je tento podnik rozsáhlý, je druhým největším cukrovarem v České republice. Stále dává pracovní příležitosti mnoha lidem. V roce 2004 prošel cukrovar rozsáhlou rekonstrukcí. Dalším podnikem s fotografií na pravé straně je soukromý statek Semos.

Obr. 25: Kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli - Rohenice

Foto: vlastní sbírka

Obr. 26: Zvonice v Rohenicích

Foto: vlastní sbírka

Pohled na kostel v obci Rohenice s dřevěnou starodávnou zvonící.

Obr. 27: Sportovní vyžití v Rohenicích

Foto: vlastní sbírka

Tenisový kurt, fotbalové a basketbalové hřiště s malým hřištěm pro děti a stolem pro stolní tenis nabízejí obyvatelům různá sportovní vyžití.

Obr. 28: Obecní úřad Jílovice

Foto: vlastní sbírka

Obr. 29: Tenisový kurt Jílovice

Foto: vlastní sbírka

Záběr na obecní úřad v Jílovicích a tenisový kurt ve středu obce.

Obr. 30: Hostinec Skršice

Foto: vlastní sbírka

Obr. 31: Zvonice ve Skršicích

Foto: vlastní sbírka

Záběr na hostinec ve středu Skršič, tento hostinec je již delší dobu mimo provoz a chátrá. Na fotografii vpravo se nachází místní zvonice obklopená stromy.

Obr. 32: Rybník v Tošově

Foto: vlastní sbírka

Obr. 33: Část vesnice Tošov

Foto: vlastní sbírka

Dešťový rezervoár na začátku Tošova, dříve sloužil k chovu malé drůbeže a brodění koní. Druhá fotografie znázorňuje velmi malou rozlohu této obce.

Obr. 34: Kostel Vysoký Újezd

Foto: vlastní sbírka

Pohled na dominantu obce, místní kostel ve Vysokém Újezdě.